

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
Institut mezioborových studií Brno

**Hodnoty a zájmy mládeže a jejich vliv
na asociální chování**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Vedoucí práce:
PhDr. Antonín Olejníček

Vypracovala:
Barbora Petrašková

Brno 2009

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma Hodnoty a zájmy mládeže a jejich vliv na asociální chování zpracovala samostatně a použila jen literaturu uvedenou v seznamu literatury.

Brno 6. 4. 2009

.....
Barbora Petrašková

Poděkování

Děkuji panu Antonínu Olejníčkovi, PhDr. za velmi užitečnou metodickou pomoc, kterou mi poskytl při zpracování mé bakalářské práce.

Také bych chtěla poděkovat pedagogům Střední odborné školy ve Stříbře a koordinátorům nízkoprahových center v Plzni, Rokycanech a Mariánských Lázních za jejich pomoc, kterou mi poskytli v praktické části mé práce.

Barbora Petrašková

OBSAH

Úvod	3
<i>I. TEORETICKÁ ČÁST</i>	
1. Vymezení základních pojmů	5
2. Zájmy mládeže	7
2.1. Struktura zájmů	8
2.2. Funkce zájmů	9
2.3. Faktory ovlivňující zájmy	11
3. Hodnoty a hodnotová orientace mládeže	14
3.1. Klasifikace hodnot	14
3.2. Faktory ovlivňující hodnoty	16
4. Rizikové chování mládeže	18
4.1. Stratifikace rizikového chování	19
4.2. Asociální chování	20
4.2.1. Faktory ovlivňující asociální chování	20
5. Prevence rizikového chování a pomoc nízkoprahových center v Západočeském kraji	23
5.1. Stratifikace prevence rizikového chování	23
5.2. Nízkoprahová centra	24
5.2.1. Občanské sdružení Kotec	25
5.2.2. Občanské sdružení Ponton	26
5.2.3. Diakonie Rokycany	27
<i>II. PRAKTICKÁ ČÁST</i>	
6. Popis výzkumného vzorku	29
6.1. Stratifikace vývojového období mládeže	29
7. Stanovení metody výzkumu	31
7.1. Cíle výzkumu	31
7.2. Technika sběru dat a popis dotazníků	31
7.2.1. Výběr vzorku	32
7.2.2. Popis zaměření, struktura a význam dotazníku č.1	32

7.2.3. Popis zaměření, struktura a význam dotazníku č.2	33
8. Výsledky výzkumu	
8.1. Interpretace a analýza dotazníku č. 1 dle skupiny respondentů	34
8.1.1. Dílčí závěr	41
8.2. Interpretace a analýza dotazníku č. 2 dle skupiny respondent	42
8.2.1. Dílčí závěr	45
Závěr	48
Resumé	50
Anotace	51
Klíčová slova	51
Annotation	51
Key words	52
Seznam použité literatury	53
Seznam příloh	55

ÚVOD

V České republice došlo v posledních letech k velkým změnám v hodnotovém systému a ve struktuře zájmů celé společnosti. Lidé se v dnešní době mohou více věnovat studiu, cestovat a pomocí nových technologií komunikovat s celým světem. Mají daleko více možností jak trávit a využívat svůj volný čas. Je možné říci, že se díky tomuto vývoji může lidská osobnost více a šířeji seznamovat s věcmi dříve nedostupnými, a tím se stávat bohatší.

Na druhé straně nám tyto změny přinášejí nejen klady a to dobré, ale také mnoho negativních jevů, které se ve velké míře odráží především na dětech a mladých lidech. Do řady těchto negativních faktorů či jevů můžeme zařadit drogy, nezaměstnanost, sociální rozdíly, rozpadávající se rodiny, nedostatek času ze strany přepracovaných rodičů. Tyto jevy, které jsem zcela jistě plně nevyčerpala, s sebou nesou sociálně – patologické chování mládeže, které má za následek zvyšující se brutalitu a nárůst kriminality mládeže.

Dnešní společnost se stále častěji zaměřuje na hodnoty materiální a ztrácí zájem o hodnoty duchovní, hlubší. Stále více rodičů se „honí“ za penězi a kariérou a na své děti má méně času. Ty poté hledají uspokojování svých potřeb mimo rodinu, kdy tráví svůj volný čas v různých neformálně vytvořených sociálních skupinách svých vrstevníků. Náplní těchto skupin často bývá toulání v ulicích, volný čas vyplňují nudou a zahálkou, experimentováním s drogami, často se přidává i drobná protiprávní činnost, přestupková či trestná. Zde jim členové skupiny poskytují alespoň nějaké zázemí, které v rodině nenachází, ale především špatné vzory, negativní morální hodnoty a velmi často cestu k delikvenci.

Téma mé bakalářské práce úzce souvisí s oborem sociální pedagogika. Je zde spojitost se sociální psychologií, sociální prací a pedagogikou volného času. Společným zájmem těchto disciplín je oblast prevence patologických jevů. Střetávají se při zkoumání otázek volného času jako důležitého faktoru prevence. Dále jsou v ní zahrnuta dvě aktuální témata sociální pedagogiky, a to sociální podmíněnost výchovného procesu (souvislost výchovného procesu a současného vývoje společnosti - v případě mé práce v hodnotovém systému a výchova v procesu socializace, v tomto případě v období

dospívání.

Mým hlavním cílem je zjistit zda má či nemá hodnotový systém a způsob trávení volného času vliv na pozdější rizikové chování mládeže a jaké faktory ovlivňují zájmy (volnočasové aktivity) , hodnotový systém a rizikové chování mládeže. Dalším cílem je zjistit a popsat možnosti prevence rizikového chování mládeže, zejména pomoc nízkoprahových center, s kterými jsem spolupracovala na své výzkumné části. Vycházet budu z výsledků vlastního výzkumu, z vyhodnocení dotazníků mládeže ve věku 15 – 18 let. Jedná se o dva různé sociální typy respondentů, a to o bezproblémové žáky střední školy a klienty z nízkoprahových center, které tvoří především riziková – asociální mládež. Dále bych chtěla částečně porovnat své výsledky s výzkumem, který provedl v předchozích letech doc. PhDr. Petr Sak, CSc.. Práci jsem rozdělila na dvě části, a to na část teoretickou a část praktickou.

Část teoretická má formu přehledové stati. Je rozdělena do čtyř kapitol, v kterých se snažím o vysvětlení základních pojmů. První kapitola se zabývá zájmy, jejich strukturou, funkcí a faktory, které dnešní mládež ovlivňují. V druhé kapitole vysvětluji pojem hodnota, přibližuji strukturu hodnot a faktory, které dnešní mládež ovlivňují. Ve třetí kapitole popisuji, co riziková mládež je, její dělení dle stupně rizika a podrobněji se zaměřuji na mládež asociální a faktory, které ji ovlivňují. Ve čtvrté části popisuji prevenci rizikového chování, podrobněji se zde věnuji nízkoprahovým centrům, jako jednomu z možných preventivních řešení těchto problémů.

V oblasti praktické jsem si stanovila za cíl porovnat výsledky dotazníků mládeže střední školy s výsledky dotazníků asociální mládeže z nízkoprahových center. Dále porovnat vlastní empirická zjištění s výzkumy, které proběhly v minulých letech v České republice. Poté potvrdit či vyvrátit tvrzení, zda má hodnotový systém a jejich zájmy mládeže vliv na rizikové chování. Analýzou zjištěných faktů chci naznačit sociálně pedagogické možnosti ovlivňování hodnotového systému a zájmů mladé generace ve prospěch řešení stále aktuálnějšího problému delikventního chování mládeže.

K vypracování bakalářské práce využiji především odborné literatury, internetu, vlastních zkušeností získaných v zaměstnání a konzultací s pedagogy, kurátory a koordinátory středisek zabývajících se asociální mládeží.

I. Teoretická část

1. Vymezení základních pojmů

Zájem je specifický druh motivace. Jedinec se zaměří na určitou oblast nebo nějaký předmět činnosti. Zájem směřuje k vyhledávání takových předmětů, aby činnost s nimi spojená vedla k uspokojení.

Hodnoty jsou výsledky, případně měřítka hodnocení. V přírodních vědách se hodnotou obvykle míní číselný výsledek měření, údaj měřicího přístroje. Podobně v ekonomii se hodnotou míní to, co lze vyjádřit cenou (směnná hodnota). V běžné řeči a ve filosofii znamenají to, čeho si jednotlivci nebo skupiny váží, cení, za co jsou ochotni něco obětovat, případně zaplatit.

Mládež jako taková je spojována s různými věkovými kategoriemi v závislosti na předmětu a rozsahu zkoumání jednotlivých vědních oborů jakými jsou kriminologie, sociologie apod.. Většina autorů uvádí, že jde o osoby od 15 do 26 let. Pro účely této práce označuji jako mládež fyzické osoby mezi 15 až 18 rokem věku.

Anormativní chování je nerespektování základních právních, sociálních, pedagogických a dalších norem.

Disociální chování je mírně sociálně a výchovně anormativní chování, které se pohybuje na hranici norem, a je většinou přechodného rázu. Disociální chování se zpravidla vyskytuje u dětí mladších, patří sem kázeňské přestupky ve škole, neposlušnost, vzdorovitost, negativismus, lži.

Asociální je chování, které je v rozporu se společenskou morálkou. Jedná se o alkoholismus, záškoláctví, toxikomanii, útoky, toulky, tabakismus, demonstrativní sebepoškozování, gamblerství, popř. prostituci. Toto chování má vážnější odchylky od sociálních, estetických a pedagogických norem, nemá však ráz trestné činnosti. Tímto chováním, jedinec poškozuje spíše sebe než okolí.

Antisociální chování navazuje na asociální formu chování. Jde o závažné protispolečenské jednání zahrnující veškerou trestnou činnost - krádeže, loupeže, vandalství, sexuální delikty, vraždy. Nápravná péče je velmi obtížná, a to v důsledku

fixace poruch a velké pravděpodobnosti recidivy

Socializace je sociologický pojem, který označuje proces během kterého se jedinec začleňuje do společnosti. Probíhá-li socializace úspěšně individuum má v sobě zakotveny sociální normy, hodnoty, vystupování, ale také i sociální role svého společenského a kulturního okolí.

Kriminalita je úhrn činů uvedených v trestním zákoně obvykle popisovaných podle prostoru, času, rozsahu, struktury a pohybu. V obecném slova smyslu je to zločinnost, tedy společenský jev, kterým se rozumí souhrn trestné činnosti.¹

¹ zdroj internet <http://cs.wikipedia.org/wiki, www. encyklopedie. seznam>

2.Zájmy mládeže

Zájem je specifický druh motivace. Motivace usměrňuje naše chování a jednání pro dosažení určitého cíle. Vyjadřuje souhrn všech skutečností – radost, zvědavost, pozitivní pocity, radostné očekávání, které podporují nebo tlumí jedince, aby něco konal nebo nekonal. Motivy jsou osobní příčinou určitého chování, jsou to pohnutky, psychologické příčiny reakcí, činností a jednání člověka zaměřené na uspokojování určitých potřeb.

Zájem je získaný motiv, který se projevuje kladným vztahem člověka k předmětům nebo činnostem, které ho upoutávají po stránce poznávací nebo citové. Člověk se zaměří na určitou oblast nebo nějaký předmět činnosti. Zájem směřuje k vyhledávání takových předmětů, aby činnost s nimi spojená vedla k uspokojení.

Zájem můžeme charakterizovat jako osobnostní vlastnost, vyjadřující vztah k předmětům či jevům, kterým člověk připisuje zvláštní význam. Vzbuzuje snahu po aktivním kontaktu s předmětem zájmu a jeho poznávání, popř. ovládnutí či zvládnutí. Tato skutečnost se promítá do činností člověka, jejichž vykonávání je vždy spojeno s citovými prožitky.

Zájmy se věnujeme ve svém volném čase. Děláme to, co nás baví, uspokojuje, přináší radost a uvolnění. Vypovídají mnohé o naší osobnosti. Volný čas věnovaný zájmům se v posledních letech dostává na vyšší stupně našich hodnotových žebříčků a úzce souvisí s naším hodnotovým systémem.

Zájmy se vyvíjejí dle věku, náročnosti práce, stupně obecnosti či specializovanosti zájmové činnosti a její návaznosti na předchozí průpravu. Hodnotná zájmová činnost by měla být trvalou součástí života dětí a mládeže. Vyplňuje jejich volný čas a současně je významným prostředkem výchovy všestranně a harmonicky rozvinuté osobnosti. Zájmová činnost vede ke společensky žádoucímu rozvoji osobnosti a aktivnímu životnímu stylu. Naopak volný čas nenaplněný zájmem má tendenci k patologickému

chování. Výchova ke zdravému a společensky žádoucímu užívání volného času v dětství a dospívání je efektivnější a levnější než následná převýchova narušených jedinců.²

2.1 Struktura zájmů

Zájmy dělíme dle několika hledisek, např. dle úrovně činnosti, časového trvání, koncentrace, společenské hodnoty a dle obsahu.

Dělením podle úrovně činnosti rozeznáváme zájmy a následně i činnosti, které označujeme jako aktivní (produktivní) a receptivní. Jsou to zájmy, při nichž jedinec sám vyvíjí činnost a produkuje nějaké hodnoty, zabývá se aktivně předmětem svého zájmu. Receptivní jsou zájmy, kdy se aktivita omezuje pouze na vnímání předmětu zájmu. Dle intenzity zájmu rozlišujeme zájmy hluboké (jednostranné) a povrchní (mnohostranné). Hluboké zájmy jedince silně ovlivňují, rozvíjí poznání a zdokonalují dovednosti. Z hlediska časového trvání můžeme zájmy rozdělit na krátkodobé, dočasné, přechodné či trvalé (celoživotní). Z hlediska společenských norem používání je rozdělujeme na zájmy žádoucí („hodnotné“) a nežádoucí, tyto zájmy se neslučují s obecně platnými společenskými, případně právními normami.

Zájmové činnosti dále rozdělujeme na společenskovední, pracovní-technické, přírodovědné, estetickovýchovné, tělovýchovného, sportovního a turistického zaměření.

Zájmové činnosti společenskovední zahrnují činnosti, které vedou jak k poznání aktuálního společenského dění, tak i některých historických souvislostí. Základní činností společenskovedního zaměření jsou výchova k partnerskému životu a rodičovství, společenská výchova, sběratelství a jazykověda. Poskytují mnoho možností pro činnost individuálního charakteru i pro nenásilné získávání poznatků z ostatních

²PÁVKOVÁ, J., HÁJEK, B., et al., Pedagogika volného času, Praha: Studie Portál, 1999, s.97 ISBN 80-7178-295-8

oborů lidské činnosti.

Zájmové činnosti pracovní-technické napomáhají k systematickému zdokonalování manuálních dovedností, obohacování vědomostí o technické poznatky i k aplikaci těchto poznatků v praxi. Mládež si prohlubuje zájem o tvořivou práci, o přiměřenou účast na řešení současných problémů vědy a techniky. Jedná se o práce s různými materiály, modelářské práce, drobné opravy a v dnešní době především práce s počítači apod.

Zájmové činnosti přírodovědné vedou k prohlubování vědomostí o dění v přírodě, pěstují vztah k její ochraně. Spontánní zájem o živou a neživou přírodu i citový vztah ke všemu živému vede k formování morální odpovědnosti za ochranu přírody a k vytváření správných postojů k životním hodnotám.

Zájmové činnosti estetickovýchovné utvářejí vztahy k přírodě, společnosti a jejím materiálním a kulturním hodnotám. Jedná se o výtvarnou, hudební a literárně-dramatickou zájmovou činnost.

Zájmová činnost tělovýchovného, sportovního a turistického zaměření přispívá k fyzické zdatnosti a psychické odolnosti. Je potřebná pro rozvoj pohybových schopností.³

2.2. Funkce zájmů

Zájmy plní řadu funkcí, hlavními jsou funkce výchovná a vzdělávací. Dle francouzského sociologa volného času Rogera Sue mají funkci: psychologickou (uvolnění, zábavu, rozvoj), sociální, terapeutickou a ekonomickou.⁴ Zájmy rozvíjí celou

³HOFBAUER, B., Děti, mládež a volný čas, Praha: Portál 2004, s.97-102 ISBN 80-7178-927-5

⁴HOFBAUER, B., Děti, mládež a volný čas, Praha: Portál 2004, s.97-102 ISBN 80-7178-927-5

osobnost, působí motivačně, socializačně, podporují seberealizaci, i úkoly zdravotně-hygienické. Jedinci i společnosti přináší významné hodnoty zdravotní, kulturní, výchovné a vzdělávací, společensko-politické i popř.ekonomické.⁵

Zájmy nám zaplňují většinu našeho volného času. Volný čas je doba, po kterou člověk patří sám sobě a může se svobodně rozhodnout čemu se v tomto čase bude věnovat. Věnuje se činnostem, které mu přinášejí zábavu, potěšení či odpočinek. Je to část dne, kdy je člověk osvobozen od svých povinností pracovních, studijních, společenských, závazků k rodin, či sobě samému.

Z hlediska pedagogické praxe je významný způsob trávení volného času a to zda jedinci a společnosti přinese užitek či nikoli.⁶ Prostřednictvím vhodných a kvalitních aktivit ve volném čase lze kvalitně posunout způsob života.

Druhou stranu tvoří čas, který je neefektivně strávený. To se týká především dětí a mládeže, která ho má nejvíce. Mládež nemá čím by se zabývala ve svém volném čase, mnohdy neví jak s ním naložit. A tak svůj volný čas tráví bezcílným potulováním po ulicích a sídlištích - nudou a zahálkou, což je jen krůček k nežádoucímu chování. Právě v tomto případě se volný čas může stát zdrojem velmi vážného ohrožení. Při neorganizovaném trávení volného času dochází u mladých lidí stále častěji k jednání, kterým ohrožují sebe i druhé – experimentováním s drogami, překračováním zákonů, šikany svých vrstevníků, k agresivnímu jednání proti příslušníkům různých etnik ajn. Jednání těchto mladých lidí často končí trestnou činností.

⁵ PÁVKOVÁ, J., HÁJEK, B., HOFBAUER, B., HRDLIČKOVÁ, V., PAVLÍKOVÁ, A., Pedagogika volného času, Praha: Studie Portál, 1999, s.103 ISBN 80-7178-295-8

⁶ HRADEČNÁ, M., a kolektiv, Vybrané problémy pedagogiky, Praha:Karlova univerzita, 1995, s.66 ISBN 80-784-015

2.3. Faktory ovlivňující zájmy mládeže

V mnohém dává příklad rodina a dědičné faktory. Mládež napodobuje své rodiče a často přebírá jejich životní styl a tím i způsob trávení volného času. Vliv rodičů, sourozenců a příbuzných je velký. Právě způsob, jakým rodina žije, klade základ celé osobnosti dítěte, včetně zásad a vzorů. Každá rodina by se měla aktivně podílet a starat se o to, aby děti svůj volný čas prožívaly bohatě a smysluplně. Rodina by měla děti inspirovat, podporovat a pomáhat s realizací volnočasových aktivit svých dětí. Měla by je učit, jak volný čas správně využít, a sama se na něm podílet.

Volný čas dětí může rodina naplnit společenskými hrami, setkáváním s příbuznými, společnými návštěvami zábavních a kulturních zařízení (divadel, kin, koncertů), různými výlety do přírody či za poznáním, rodinným trávením dovolených apod. Další možností je sledování a reagování na potřeby, zájmy a nadání dětí, které se k určité činnosti samy přihlásí. Rodiče by je měli podpořit a poskytnout možnost tyto zájmy mimo rodinu rozvíjet. Je ovšem pravdou, že ne vždy jsou schopni, a to v souvislosti s příjmem, realizaci zájmů dětí zajistit.

Hlavní je skutečný zájem rodičů o volný čas svých dětí. Ideální by bylo, aby se na něm rodiče sami aktivně podíleli, ale na druhou stranu ne moc direktivně. Měli by se zajímat o to, jak jejich dítě svůj volný čas tráví, s jakými kamarády se stýká, kde se zdržuje, když není doma apod. Čím hůře své dítě rodiče monitorují, tím je větší pravděpodobnost, že se dopustí trestného činu.⁷

Bohužel dnešní uspěchaná doba, velké pracovní vytížení rodičů, někdy absolutní nezájem, nepochopení či nerespektování potřeb dětí jsou hlavní příčinou nekvalitně tráveného volného času mládeže. To je pak často příčinou negativních jevů jako jsou patologické závislosti a delikvence.

Další významnou skupinou, která ovlivňuje zájmy mládeže jsou vrstevníci. Vrstevnické

⁷ MATOUŠEK, O, KROFTOVÁ, A. Mládež a delikvence. Praha :Portál 1998, s. 45 ISBN 80-7178-226

skupiny vznikají nejdříve v okolí bydliště, později se jejich působení zvětšuje. Pozitivně zaměřené skupiny se věnují společným hrám, soutěžím, sportování atd. Svým členům pomáhají osvojovat si způsoby samostatného jednání, profilovat spektrum svých zájmů, přijímat a realizovat hodnoty.⁸ Většinou vycházejí ze společného zájmu. Nejčastěji jsou spjaty se sportem, přírodou, uměleckou tvořivostí, technikou, osvojováním cizích jazyků, poznáváním cizích zemí atd.

Oproti tomu můžou nesprávně zvolení přátelé s nesprávnými zájmy znamenat cestu k patologickým závislostem a delikvenci. Tyto party se liší způsobem vyjadřování, úpravou zevnějšku, druhem preferované hudby, postoji ke škole, rodičům, práci, kouření, alkoholu atd. Takoví jedinci mají často sklon k preferování pouze materiálních hodnot, které jsou u nich vyjadřovány specifickým trávením volného času (herny, diskotéky apod.), které ve svých důsledcích vede k negativním projevům v jejich chování (delikventní, asociální, trestní apod.).

Faktorem, který také velmi ovlivňuje způsob nakládání s volným časem jsou masmédia. Děti a mladí lidé se s nimi setkávají denně. Možnosti pro jejich využívání se jim dnes nabízejí již od předškolního věku. Možnosti médií se rozvíjejí velkým tempem. Rozlišujeme dva druhy médií - tištěná (noviny, časopisy, knihy aj.) a elektronická (rozhlas, televize, internet, počítač aj.). Dnes jsou mezi mládeží oblíbenější a využívanější masmédia elektronická. V posledních letech stoupla především obliba internetu. Má neomezené informační a vzdělávací možnosti při své nízké ceně a jednoduché dostupnosti. Mladí lidé z něj získávají informace o světě, uspokojují a rozvíjejí své zájmy, využívají je pro vzdělávání apod.

Naproti tomu však média působí ve volném čase i negativně. Jejich každodenní několikahodinové využívání ve volném čase může vést až k závislosti. Mládež na jedné straně získává mnoho informací, ale je to bez kontaktu s dalšími lidmi, což vede k uzavřenosti těchto jedinců a špatnému rozvoji osobnosti v oblasti osobní komunikativnosti. Také nekvalitní pořady, videohry a filmy mají na mládež negativní vliv a často provokují k agresivnímu chování.

⁸ HOFBAUER, B., Děti, mládež a volný čas, Praha: Portál 2004, s.99 ISBN 80-7178-927-5

Mimo působení rodiny, vrstevníků a médií existují instituce a organizace, jejichž náplní je působit na mládež ve volném čase a naučit je volný čas správně využívat. Jde na rozdíl od předchozích faktorů o ovlivňování záměrné a plánovité. Hovořím o pedagogickém ovlivňování volného času, které redukuje ohrožení z nesprávného naplnění volného času. Právě sociálně-pedagogická činnost institucí by měla napomoci vhodnými podmínkami s aktivním využitím volného času mládeže a naopak tlumit aktivity, které spouštějí deviantní chování. Jedná se především o kulturní a sportovní aktivity. Tyto instituce by se měly snažit o co největší škálu zájmových činností, kterými by zaujaly co nejširší okruh mládeže.

Mezi subjekty, které pracují s dětmi a mládeží v jejich volném čase, jsou např. Sdružení dětí a mládeže, Junák, Pionýr, Česká táborská unie, Duha, Hnutí Brontosaurus, YMCA, sportovní kluby, základní umělecké a jazykové školy, nízkoprahová centra. Dalšími vlivy, které mohou způsob trávení volného času a výběr zájmů změnit, jsou např. věk a zdravotní stav.

Zájmy jsou dle mého názoru velice důležité, především v době dětství a dospívání. Mají hlavně funkci výchovnou a vzdělávací. Právě volba kvalitních zájmů je jedním z nejlepších a nenásilných způsobů, jak celkovému rozvoji mladé osobnosti pomoci tak aby byla rozvíjena pozitivně. Faktorem, který na výběr a rozvoj zájmů má největší vliv, je podle mého názoru rodina.

V mém případě to byli právě rodiče, kteří mne vedli k většině mých zájmů. Oba se věnovali aktivně sportu a vedli oddíly atletiky a fotbalu mládeže. Také měli hudební vlohy, které se objevily i u mě. A tak pro mne byla jasná volba zájmů, a to hudby a sportu. Tyto zájmy mi zabíraly většinu volného času.

Dalšími faktory ovlivňujícími způsob trávení volného času a výběru zájmů jsou vrstevníci, média, věk, zdravotní stav aj. Velmi důležité jsou organizace a instituce, které se volnočasovými aktivitami mládeže věnují. Tyto instituce by měly mladému člověku nabídnout širokou a pestrou škálu zájmových činností, z kterých by si každý vybral ten, který mu přináší potěšení a zároveň kvalitně naplňuje jeho volný čas.

3. Hodnota a hodnotový systém

Pojem hodnota můžeme vysvětlit několika způsoby. Mohou to být výsledky, případně měřítka hodnocení. V přírodních vědách se hodnotou obvykle míní číselný výsledek měření, v ekonomii lze vyjádřit cenou a ve filozofii je hodnotou to, čeho si jednotlivci nebo skupina váží a cení. Pro případ mé práce ji chápeme tak jako filozofové. Jako něco, čeho si nejvíce vážíme a ceníme.⁹

Hodnotou je nejen to, co je k životu nutné, potřebné a užitečné, ale i to, čeho si vážíme, co obdivujeme, ctíme, co je nám drahé.¹⁰ Každý z nás si nese v sobě to, po čem touží, sní, čeho si váží, čím pohrdá.¹¹ Hodnoty tvoří uspořádané soustavy, hierarchie hodnot. Tak se také nejčastěji zkoumají v dotazníku. Od respondentů se žádá, aby připravený seznam obecných hodnot zhodnotili, uspořádali. Na základě takových výzkumů se pak hovoří o hodnotové orientaci (např. na úspěch, moc, rodina apod.). Hodnoty zaujímají významné místo v motivační struktuře člověka a v jeho chování. Jsou to společenské podmínky působící na člověka prostřednictvím jeho sociálního pole.

Hodnotová orientace jedince se vytváří v průběhu života jak z vrozených dispozic, tak i vlivem různých vnějších činitelů. Je bezpochyby, že hodnocení každého jedince je ovlivněno zvyklostmi a mravy dané společností a subkulturou v níž žije.¹² Každý jedinec má jiný specifický způsob života. Tento životní styl souvisí právě s hodnotami a ideály, které by člověk v životě rád uskutečnil.

3.1. Klasifikace hodnot

V mé práci mluvíme o hodnotách jedinců z odlišných sociálních skupin. Z různých analýz víme, že příslušníci různých sociálních skupin a kultur se často liší právě ve svých hodnoceních. Například v západních společnostech se dává přednost jednotlivci

⁹ www.encyklopedie.seznam

¹⁰ KUČEROVÁ, S., Člověk, hodnoty, výchova, Prešov: MananCon, 1996, s. 45 ISBN 80-85668-34-3

¹¹ KUČEROVÁ, S., Člověk, hodnoty, výchova, Prešov: MananCon, 1996, s. 67 ISBN 80-85668-34-3

¹² KRAUS, B., POLÁČKOVÁ, V., et al., Člověk, prostředí a výchova, Brno: Paido 2001, s.153 ISBN 80-7315-004

před skupinou, kdežto v tradičních společnostech tomu bývá naopak. Podobné rozdíly lze najít i v hodnocení majetku, cti, věrnosti aj. Pak si pokládám otázku, na kterou se snaží najít odpověď i manželé Eyerovi. Existují nějaké hodnoty, které jsou společné všem lidem univerzální.

Teorie manželů Eyerových hledá odpověď na otázku zda existují nějaké univerzální hodnoty, které nejsou podmíněné a jsou neměnné a nezávislé na jednotlivých druzích náboženství. Líbí se mi jejich myšlenka která je, myslím, i jejich filozofií o základních hodnotách: „Lidský život je příliš krátký na to, aby každý člověk všechno vynalézal od začátku.“ Proto se zaměřují především na hodnoty, které by měli rodiče vštěpovat svým dětem, aby jejich život byl přínosem pro ně i ostatní. Jedná se o hodnoty, se kterými se člověk setkává v průběhu svého života. Jsou přesvědčeni, že spokojenost a štěstí pocházejí z jasných a silných morálních zásad. Hodnoty rozdělili na bytí a dávání.

Hodnoty bytí nám říkají, kdo jsme. Patří sem poctivost, odvaha, mírumilovnost, samostatnost, výkonnost, sebekázeň, střídmost, věrnost a zdrženlivost. Hodnoty dávání jsou oddanost, spolehlivost, respekt a úcta, láska, nesobeckost, vlídnost, srdečnost a spravedlivost.¹³

Další z teorií rozděluje hodnoty dle dimenzí, v nichž člověk prožívá sebe i svět. Dělíme je na hodnoty přírodní, civilizační a duchovní.

Hodnoty přírodní se dále dělí na hodnoty vitální, životní a hodnoty sociální. Vitální a životní odpovídají potřebám přírodní podmíněnosti a existence. Patří sem přírodní podmínky zdraví, zdatnosti, svěžesti, tělesného blaha a uspokojení smyslů. Člověk nadále zůstává součástí přírody, a tak hodnoty vitální jsou pocíťovány nejintenzivněji. Život má pro člověka neuvěřitelnou cenu jako základní podmínka, možnost a jako předpoklad realizace hodnot.

Hodnoty sociální vyplývají z přírodou daného vztahu člověka k druhým lidem a k sobě samému. Člověk touží po družnosti, vzájemnosti, chce milovat a být milován. Zároveň má potřebu se uplatnit, být uznáván, oceňován, chce mít úspěch. Hodnotami zde jsou

¹³ EYEROVI, L. a R., Jak naučit děti hodnotám, Praha: Portál 2000, s. 9-14 ISBN 978-80-7367-275-1

žádoucí mezilidské vztahy a city.

Hodnoty civilizační jsou podmínkou i výsledkem společenské organizace, výroby, směny a společenského akumulovaného poznání.

Duchovní hodnoty se ve společnosti objektivují jako kultura a v užším smyslu jako lidská osobnost a její vnitřní bohatství. Jsou to hodnoty ideální, patří mezi ně poznatky a vědomosti, normy a principy, ideje a ideály, patří sem tvůrčí sebeuvědomění a sebevyjádření, úsilí postihnout smysl věci, estetická hodnoty, tvořivá práce, intelektuální rozvoj, citové bohatství, vzdělanost, tvorba.¹⁴

Deset nejčastějších hodnot v našem hierarchickém hodnotovém systému jsou zdraví, láska, mír a život bez válek, životní partner, svoboda, přátelství, rodina a děti, zdravé životní prostředí. Podrobněji se jimi budu věnovat v praktické části své práce.

3.2. Faktory ovlivňující hodnotový systém mládeže

Rozhodujícím faktorem pro vytváření osobnosti člověka, jeho hodnot a zájmů, je rodina. Je to prostředí, kde přirozeným způsobem probíhá jeho socializace, a kde získá první představu o morálce, hodnotách, dobru a zlu. Mladý člověk by si měl z rodiny odnášet do života především správný vztah a úctu k základním principům a hodnotám společnosti. Další úlohou rodiny by měla být příprava mladistvých na vstup do praktického života. Rodina by je měla vybavit zkušenostmi, svými hodnotovými orientacemi a vzory, jimiž jsou pro mládež právě rodiče a starší sourozenci.¹⁵ Právě rodina může nejvíce ovlivnit, jak budeme lidem důvěřovat, jaký si vytvoříme názor na svět, jaké normy budeme respektovat a jaké si vytvoříme hodnoty.

Významnou funkci má rodina také v oblasti sociálně-psychologické podpory. Sounáležitost s určitými lidmi, s nimiž má jedinec možnost se identifikovat, hraje důležitou roli. V procesu rodinného styku se v rodině vytváří určitá hodnotová a psychická atmosféra. Pro každého jedince je rodina významným opěrným bodem, v němž hledá bezpečí založené na vzájemném porozumění. Toto zázemí je základem

¹⁴ KUČEROVÁ, S., Člověk, hodnoty, výchova, Prešov: MananCon, 1996, s. 72-73,76 ISBN 80-85668-34-3

¹⁵ KRAUS, B.,POLÁČKOVÁ, V., et al., Člověk, prostředí a výchova, Brno: Paido 2001, s. 80 ISBN 80-7315-004-2

dalších sociálních kontaktů jedince.

Dalším důležitým faktorem, který ovlivňuje hodnotový systém mládeže, jsou vrstevníci. Právě v období dospívání, které je plné zvrátů a vzdorů vůči rodičům a jiným autoritám, mají vrstevníci na jedince největší vliv, který se úměrně zvyšuje tomu, jak klesá autorita a výchovný vliv rodičů. Někteří se v této době identifikují s vynikajícími studenty, jiní se sportovně či hudebně nadanými, což vede k pozitivní identifikaci a rozvoji osobnosti jedince. Ovšem při nesprávném výběru přátel a party se mohou často stát součástí party narkomanů, sprejerů či jiných mladistvých delikventů. Nutno říci, že se součástí těchto part a přátel stávají především mladí lidé, jejichž potřeby (a to nejen materiální, ale i citové) nejsou dostatečně rodinou uspokojovány. Chybí jim zázemí, základní životní jistoty a pozitivní vzory. Mají potřebu se opřít o někoho kdo prožívá podobné věci a uznává podobné hodnoty.

Nezastupitelným faktorem ovlivňujícím hodnotový systém je škola. Do hodnotového systému proniká pedagog později a co nejšetrněji, zejména u pubescentů. Učitel někdy zjistí o žákovi více při zájmových činnostech, kulturních akcích či školních výletech. Mládež potřebuje identifikační vzory nebo alespoň jejich stavebnicové prvky, představami doplňované a idealizované. Kromě rodiny a přátel je ve vývoji mladé osobnosti vliv školy nenahraditelný.

Hodnoty se v naší společnosti neustále mění. Je to asi přirozený odraz celosvětového vývoje daného rozvojem moderních technologií a všudypřítomnou globalizací světa. Dnešní společnost uznává stále více hodnoty materiální a ztrácí zájem o hodnoty hlubší. Často vyhrává slovo já nad my či oni. Vytrácí se význam hodnot prospěšných pro celou společnost ve prospěch hodnot prospěšných vlastní osobě. Hlavním faktorem, který tento vývoj může ovlivnit, je, dle mého názoru, rodina. Ta by měla mladého člověka naučit uznávat základní morální hodnoty a poskytnout mu výchovou v rodině do života správný vztah a úctu k hodnotám. Dalšími neopomenutelnými faktory jsou vrstevníci, škola, způsob trávení volného času a masmédiá. Pokud ale rodina nabízí špatné vzory, porušují se v ní základní morální hodnoty, mladý jedinec v ní nenachází úctu k hodnotám a spíše v ní dochází k jejich porušování, ostatní faktory mají malou šanci osobnost mladistvého přetvořit a změnit.

4. Riziková mládež

Mládež je velká sociální skupina lidí se specifickou pozicí a úlohou ve společnosti. Jsou sem zařazováni jedinci ve věku od ukončení základní školní docházky do věku ukončení zralosti, většina autorů uvádí do 26 let věku. V tomto věku prochází člověk závažným vývojovým obdobím, které se nazývá adolescence. Jedinec prochází složitými změnami fyzickými a psychickými. Je to doba, kdy se formují hlavní rysy osobnosti.

Mládež je významnou a nezastupitelnou skupinou ve společnosti. Je ve svém každodenním životě konfrontována s řadou starostí a problémů, které se týkají rodinného života, školy a vztahů s vrstevníky. Patří sem i obtíže související s trávením volného času a starosti, které zažívá dospívající sám se sebou.¹⁶ Má specifickou funkci ve společnosti. Ve věku mládeže je realizována biologická reprodukce společnosti, zakládá se rodina a rozhoduje se, na jaké materiální a sociokulturní úrovni bude rodina naplňovat své funkce. Prostřednictvím mládeže dochází k vývoji hodnotového systému společnosti.

Mládež je v posledních letech, ale také velmi výrazným subjektem negativních procesů a jevů. Současná společenská deviace má svůj základ ve skupině mládeže. Narůstá kriminalita mládeže, snižuje se věk páchaní trestných činů, a naopak se zvyšuje jejich brutalita. Mládež se dostává do kontaktu s negativními vlivy ohrožujícími její mravní a sociální vývoj ve věku, kdy jedinci ještě nejsou sociálně zralí a nejsou proto sociálně kompetentní k obraně před těmito vlivy.

Poruchy chování v tomto období od 15 do 18 let se u mladistvých projevují dopouštějí na základě věkových zvláštností, somatického i psychického vývoje, sociální nezralosti a neukončeného vývoje morálního. Objevuje se u nich celá řada trestných činů. Mezi nejčastější patří násilí proti jednotlivci i skupině, opilství, výtržnictví, neoprávněné užívání motorového vozidla, krádeže.¹⁷

¹⁶MACEK P., Adolescence, Praha: Portál 2003, s. 90 ISBN 80-7178-747-7

¹⁷MAZÁNKOVÁ, L., Typologie výchovných potíží, Brno: Bonny Press 2007, s.5-6

4.1. Stratifikace rizikového chování

Rizikové chování je označováno jako chování nežádoucí, které se projevuje různými stupni. Začíná zlovyky, neposlušností, vzdorovitostí. Věkem se stupňuje a přidružuje se lhaní, útoky, toulání, záškoláctví a krádeže. Tyto projevy mohou vyústit až v delikvenci. Závažnost těchto projevů obvykle stoupá s věkem a má tendenci se prohlubovat.

Mezi známé a etopedy uznávané patří třídění chování, které je vymezuje z pohledu stupně společenské závažnosti a mravní narušenosti a dle stupně závažnosti činu, kterým osoba porušuje normy. Toto chování hodnotíme jako disociální, asociální a antisociální.

Každý z uvedených okruhů problémového chování má svoji specifickou genezi a je podmíněno mnoha faktory. Zahrnuje čtyři vzájemně související faktory, které ovlivňují toto chování: demografické charakteristiky a charakteristiky sociální struktury, socializační vlivy, vnímané charakteristiky prostředí a osobnostní charakteristiky adolescentů.

Disociální chování se projevuje mírnějším porušením norem, které je sice nepřiměřeným chováním, ale nenabývá sociální dimenze.

Pokud je chování již v rozporu se společenskou morálkou jedná se o *asociální chování*. To se vyskytuje zpravidla u dětí mladších - přestupky proti školním řádu, lži, výtržnictví, vzdorovitost, negativismus, záškoláctví, útoky a toulky, sebepoškozování a toxikomanie, gamblerství. Jedinec poškozují spíše sebe než okolí.

V případě *antisociálního* chování se jedná o činy poškozující společnost. Lze sem zahrnout trestnou činnost - krádeže, loupeže, vandalství, sexuální delikty, zabití, ublížení na zdraví. Toto chování navazuje na asociální formu.

4.2. Asociální chování

Asociální projevy chování můžeme pozorovat již v dětském věku. Dítě bývá agresivní k lidem i ke zvířatům, může ničit majetek, krást, podvádět a porušovat pravidla. Může šikanovat a zastrašovat ostatní. Tyto projevy věkem nabývají na intenzitě.¹⁸ V období dospívání se zvyšuje riziko experimentování. Mladí lidé mají touhu projevit nezávislost právě tím, že sociální normy porušují a nerespektují obecně platné hodnoty.

Asociální chování je v rozporu se společenskou morálkou. Ve značné míře je to díky nedostatečnému nebo dokonce chybějícímu sociálnímu citění. Nositel takového jednání se již výrazně odlišuje od společenského průměru. Porušuje společenské normy, morálku dané společnosti, ale jejich intenzitou ještě nepřekračuje právní předpisy. Svým jednáním v důsledcích škodí většinou sám sobě (alkoholismus, záškoláctví, toxikomanie, poruchy příjmu potravin, sebepoškozování). Projevy jsou charakteru trvalého, s častou frekvencí, a vesměs bývá patrný vzestupný trend tohoto chování. Hlavní příčinou asociálního chování jsou většinou patologické závislosti. Problematika sociálně patologických jevů u mládeže se v posledních letech vyvíjí. V minulosti se o nich hovořilo jen v souvislosti s drogami. Dnes se ale závislosti šíří i do oblastí hracích automatů, sexuálního chování, sledování televize, závislosti na jídle, cigaretách, apod. Nejdůležitějším kritériem závislosti je neschopnost kontrolovat své chování.¹⁹

Rozsah prorůstání těchto jevů do chování mládeže je nepochybně závislý na kvalitě vnitřních regulativů chování, které závisí na kvalitě socializačního procesu zejména v prostředí rodiny, školy a nejbližšího okolí. Nedílnou součástí tvoří i vyplňování volnočasových aktivit.

4.2.1. Faktory ovlivňující asociální chování

Při formování životního stylu, vytváření osobnosti člověka, jeho hodnot a zájmů má hlavní roli rodina. Je třeba dávat pozor na aspekty demografické, sociální postavení rodiny, povahové vlastnosti rodičů a funkci rodiny jako celku – vztah a přístup rodiče

¹⁸ MAZÁNKOVÁ, L., Typologie výchovných potíží, Brno: Bonny Press 2003, s. 12

¹⁹ MÜHLPACHR, P., Kapitoly ze sociální patologie, Brno: Bonny Press 2003, s. 5

k adolescentovi. Pro osobnost jedince je určující již rané dětství a zkušenost z rodiny. Jedinec vyrůstající v dětském domově či dysfunkční rodině prožívá dětství v jiném sociálním poli než dítě vyrůstající v rodině odpovídající našemu kulturnímu vzorci. Všeobecně se soudí, že delikvence, toxikomanie, šikanování a další patologické jevy u mládeže jsou přímým důsledkem dezintegrovaných funkcí a vztahů uvnitř rodiny. Většinou také rodina neplní všechny své funkce. Neposkytuje dítěti pocit jistoty, nedovede mu vymezit žádoucí hodnoty a normy chování.

Ale nejen dysfunkční a nepodnětná rodina má za následek asociální chování. V důsledku zvýšené pracovní zátěženosti dnešních dospělých dochází ke zúžení rodičovské péče, která se mnohdy omezuje jen na materiální zabezpečení. V rodinách ubývá schopností projevů emocí, komunikace a zájmu o volný čas mládeže. Tyto projevy často vyvolávají u dětí citovou deprivaci.²⁰

Pokud je oslabený rodinný faktor, otevírá se prostor pro další socializační faktory, což znamená, že hodnoty a normy nemusí mít na jednání jedince příliš silný vliv a mohou být nahrazeny jiným vlivem, jinými hodnotovými preferencemi a normami jednání. Jsou to především party vrstevníku, v nichž hledá mládež citovou odezvu, kterou v rodině nacházejí. Vliv vrstevníků je v tomto období velmi silný. Dospívající si hledá své místo ve společnosti dalších lidí, mimo dosah rodiny. A tak se stává součástí různých part, které se ne vždy zabývají činnostmi pozitivní.

Party vrstevníků jsou pro rizikovou mládež daleko důležitější, než pro mládež, která vyrůstá v „normálním“ prostředí, a tak se především oni stávají snadnou kořistí narkomafie a jiných patologických závislostí.²¹ Náprava asociálního chování již vyžaduje speciální pedagogický přístup, a to nejen v podobě poradenské ale také v podobě ústavní péče ve specializovaných výchovných zařízeních.

Mládež je v posledních letech stále častěji vystavena negativním jevům, kterým je zvláště v tomto životním období těžké se zcela vyhnout. A tak se v naší společnosti stále více rozmáhá rizikové chování mládeže, které je označováno jako nežádoucí. V mé práci se zabírám zejména chováním asociálním, které je v rozporu se společenskou

²⁰ MUHLPACHR, P., Kapitoly ze sociální patologie, Brno: Bonny Press 2003, s.18-19

²¹ SAK, P., Proměny české mládeže, Praha: Petrkův, 2000, s. 40 ISBN 80-7229-042-8

morálkou. Jedná se především o problematiku sociálně-patologických jevů, kterými jsou závislost na alkoholu, hracích automatech, jídle aj. Ve společnosti stále více narůstá kriminalita mládeže, snižuje se věk páchaní trestných činů a zvyšuje se jejich brutalita. Hlavním faktorem, který tyto jevy a rizikové chování mládeže může ovlivnit a minimalizovat, je především rodina. Ta je nejdůležitější pro formování životního stylu a celkového vytváření osobnosti mladistvého a jeho hodnot. Dalšími faktory jsou škola, masmédiá a především vrstevníci, kteří hrají důležitou roli především pro mládež asociální.

5. Prevence

Hlavním úkolem prevence je zjistit, jaké vlivy, vztahy a nedostatky děti a mládež ohrožují, a co působí na jejich nežádoucí vývoj. Hlavním úkolem prevence je hledání možností snížit rizika negativního vývoje aktivním působením proti němu. Je třeba usilovat o pozitivní změny a přijímat opatření, která by snižovala počet ohrožených jedinců a výskyt poruchového chování v jejich vývoji.²²

5.1. Stratifikace prevence rizikového chování

Primární prevence je soubor postupů zaměřených na předcházení vzniku poruch chování. Její těžiště přenáší zejména do výchovy v rodině a škole (sledují se styly výchovy, klima, charakter vztahů atp.), ale i mimo ni, kdy sledujeme kvalitní náplň volného času dětí a jejich vztahy s vrstevníky. Do primární prevence jsou zapojeni rodiče, kteří svým chováním nejvíce dospívající ovlivňují, dále učitelé, výchovní poradci, speciální pedagogové, psychologové a popř. lékaři, ale i lidé, kteří se věnují dětem ve volném čase. Při práci v oblasti primární prevence je vhodné používat tzv. peers aktivisty. Na středních školách se osvědčili tzv. „důvěrníci“. Upřednostňují se formy ambulantní poradenské nebo psychoterapeutické péče v pedagogicko - psychologické poradně, střediscích výchovné péče, aktivity občanských sdružení, programy domovů pro děti a mládež, programy kulturních domů a sportovních klubů, nízkoprahová zařízení. Tedy obecně programy na zvyšování informovanosti a aktivního trávení volného času. Jde především o předcházení rizikového chování mládeže.

Sekundární prevence se zaměřuje na zmírnění dopadu již vzniklých poruch chování a na zamezení již vzniklého problému a recidivy sociálně patologického chování. Patří sem celá řada metod, technik a přístupů, které mají sloužit k odstranění negativních symptomů poruch chování. Do této oblasti vstupují téměř stejné instituce a sdružení jako v případě primární prevence. Touto problematikou se zabývají zejména instituce

²² VOCILKA, M., Náplň činnosti středisek výchovné péče pro děti a mládež 2.díl, Netradiční forma prevence poruch chování, Praha: Tech Market, 1997, s.14 ISBN 80-902134-8-0

ústavní péče, jež spadají pod resort MŠMT, kterými jsou dětské domovy, diagnostické ústavy a speciální výchovná zařízení (dětský výchovný ústav, výchovný ústav pro mládež a jejich ochranné a výchovně léčebné režimy). V těchto institucích probíhá ochranná a ústavní výchova.

Terciální prevence se zabývá následnou péčí, která přichází po odpykání trestu nebo i během něho. Je zaměřena na zabránění recidivy, tedy opakovaného antisociálního chování. Zabezpečuje se zejména činností občanských sdružení. Dalšími formami streetwork, SVP (Střediska výchovné péče) a další resocializační programy institucí pro výkon trestu jako jsou věznice, DDÚ, DDM (diagnostické ústavy pro děti a mládež), DVÚ- dětský výchovný ústav, VÚM- výchovný ústav pro mládež). Hlavní rozdíl mezi sekundární a terciální prevencí je v přístupu ke klientovi. Zatímco v sekundární je brán jako osobnost, která má větší či menší potíže, v terciální se již jedná o klienta, který vybočuje z norem společnosti, a tím je pro společnost škodlivý. Střediska se v tomto případě snaží o klientovu převýchovu.

5.2. Nízkoprahová zařízení

Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež jsou určena dětem a mládeži, která tráví svůj volný čas touláním na ulici, v partě či jinak neorganizovaně. Navštěvovat je mohou všichni – jedničkáři z gymnázia, žáci zvláštních škol, vyznavači alternativního způsobu života, skejt'áci i „průšviháři“. Jsou v podstatě volnočasovou alternativou k různým zájmovým útvarům, kroužkům a jiným organizovaným aktivitám. Navíc ale poskytují poradenství a sociální servis.

Přístup do nízkoprahových klubů není omezen financemi, zájmem ani časem příchodu či odchodu. Navštěvníci mají svobodu volby, a to jak při pohybu v prostoru klubu, tak v chování i volbě vykonávaných činností. V tom je jejich nízkoprahovost.

Nízkoprahové kluby mladým nabízejí mnoho programů a vybavení pro poslech hudby, promítání filmů na přání, stolní fotbal, stolní tenis, kulečník, internet, lezeckou stěnu či

půjčovnu sportovního vybavení, zkušebnu s hudebními nástroji pro začínající kapely, výtvarnou dílnu apod.

Zásadní význam klubů je však v jejich poradenské a preventivní činnosti – umožňují dětem a mládeži popovídat si, svěřit se se svými problémy, které mohou za pomoci pracovníků vyřešit. Vytvářejí pro děti chráněný prostor, v němž dospívající najde své místo, což je přesně to, co mnohým chybí. Mládež je během pobytu v klubech zároveň chráněna a pod „dozorem“ zkušených a pro tento účel školených pracovníků. V každém klubu rovněž platí přesná pravidla, která mimo jiné zakazují užívání alkoholických nápojů, drog, násilí či šikany.²³

5.2.1 Centrum Kotec

Je to nízkoprahové zařízení poskytující sociální služby pro děti a mládež ve věku 12 až 20 let z Mariánských Lázní a okolí bez rozdílu pohlaví či etnika. Klienty jsou jedinci, kteří jsou v sociálně nepříznivé situaci, nebo se cítí ohroženi a nevyhledávají instituciolizovanou pomoc, a tato situace má negativní dopad na jejich sociální fungování. Posláním centra je podpora klienta v překonání nepříznivé sociální situace.

Jedná se o jedince, kteří žijí v nepodnětném prostředí a tráví svůj volný čas především na ulici. Vyrůstají v nefunkčním rodinném prostředí, mají problematické vztahy k opačnému pohlaví, k vrstevníkům, autoritám či vůči sobě samému. Potýkají se se školními potížemi, nezaměstnaností či mají sklony k porušování zákona nebo experimentují s návykovými látkami.

Cílem zařízení je především poskytnout dostupný bezpečný prostor nabízející podmínky pro volnočasové aktivity dětí a mládeže nacházejících se v nepříznivé sociální situaci. Pomáhá rozvíjet sociální schopnosti a dovednosti dětí a mládeže pro zvládnutí jejich nepříznivé sociální situace. Prostřednictvím činností centra je možné snížit negativní dopady nepříznivé sociální situace na kvalitu života klientů, podpořit

²³ www.streetwork.cz, www.ymca.cz

děti a mládež v kontaktech s jejich nejbližší sociální sítí a ve využívání místních dostupných zdrojů.²⁴

5.2.2. Ponton, občanské sdružení

Bylo založeno v roce 1996. Od svého počátku se věnuje práci s neorganizovanými dětmi a mládeží. Posláním sdružení je přispívat ke zdravému vývoji dětí, mládeže a rodin z nejrůznějších sociálních a etnických skupin, předcházet jejich sociálnímu vyloučení a napomáhat jeho odstraňování.

Hlavními cíly je poskytování specifických typů sociálních služeb, zejména nízkoprahového charakteru, dle potřeb cílových skupin. Zajišťují vzdělávacích programů pro děti, mládež a rodiny nacházející se v nepříznivé sociální situaci. Vytvářejí vzdělávací programy přispívající ke zdravému vývoji dětí a mládeže a podílejí se na k odstraňování jejich sociálního vyloučení, realizují nevýdělečné vzdělávací aktivity zvyšující kompetence uživatelů v oblasti sociální integrace. Vytvářejí další programy dle potřeb cílových skupin.

V roce 2007 občanské sdružení Ponton provozovalo celkem 7 projektů: **NZDM Pixla** (nízkoprahové zařízení pro děti a mládež), **Klubíčko** (program předškolní výchovy), **COM. PASS** (terénní program s neorganizovanou mládeží), **Příležitost** (posílení kompetencí nezaměstnané mládeže), **Doučko** (doučování dětí ze znevýhodněného prostředí), **Mezery** (interaktivní vzdělávací programy pro školy), **Miro suno** (hudebna a hudební aktivity). V těchto a mnoha dalších projektech pokračovalo sdružení v roce 2008 a pokračuje i letošní rok.

Nízkoprahové zařízení Pixla, jeho posláním je usilovat o sociální začlenění a pozitivní změnu způsobu života dětí a mládeže z Plzně a blízkého okolí z různých sociálních a etnických skupin. Pobyt v zařízení není podmíněn přihláškou, placením příspěvků ani pravidelnou docházkou. Zařízení navštěvují neorganizované děti a mládež ze sociálně

²⁴ <http://kotec-kotec.blogspot.com>

znevýhodněného prostředí od počátku školní docházky do věku 20 let, bez rozdílu barvy pleti, příslušnosti k menšině, vyznání, sexuální orientace a jiných odlišností.

Hlavním cílem je kontaktovat tuto mládež a nabídnout jí bezpečné prostředí pro trávení volného času a motivovat je k pravidelným zájmům a činnostem. Systematickou a pravidelnou prací rozvíjet jejich schopnosti a dovednosti, posilovat hodnoty vzdělání, pomoci jim při zvládnání obtížných životních situací a minimalizovat rizika sociálně patologických jevů.

Dále poskytuje NZDM sociální služby (např. kontaktní práce, situační intervence, poradenství, doprovod či přeoslání, informační servis, jednání s institucemi ve prospěch klienta, práce se skupinou, pomoc při prosazování práv a zájmů, pomoc při zvládnání obtížných životních situací), volnočasové aktivity (např. stolní fotbal, karambol, šipky, trampolína, stolní hry, PC, internet, hudebna, posilovna, výlety, jednorázové akce- koncerty, turnaje, aj., preventivní, výchovné a pedagogické programy - diskuse, besedy, komponované pořady, doučování atd..²⁵

5.2.3 Diakonie Rokycany

Je to nevládní nezisková organizace, je součástí Diakonie Českobratrské církve evangelické, která poskytuje služby veřejnosti ve více než 30 střediscích České republiky. Diakonie Rokycany poskytuje komplex včasných, efektivních, pružných, poradenských a sociálních služeb dětem, mládeži a dospělým z Rokycan a okolí, kteří se v průběhu života setkávají s obtížnou životní situací.

Diakonie Rokycany má několik projektů např. **Prevent team, Centrum podpory rodiny, Občanskou poradnu a Nízkoprahové komunitní centrum**. Všechny projekty mají společný cíl - podporu a pomoc lidem, kteří to potřebují.

V nízkoprahovém centru nachází děti a mládež radu, pomoc, ale také čas pro sebe

²⁵ www.ponton.cz

nebo své kamarády. Je to pro místní mládež chráněné místo, prostor pro vlastní aktivitu a čas strávený ve společnosti vrstevníků, útočiště kde nachází pomoc, podporu a kde jim lidé naslouchají. Pro pohyb v klubu zde není nutná přihláška, neplatí se vstup, není nutné se nikomu představovat – je možné v klubu pobývat anonymně.

Hlavním cílem centra je minimalizovat možná rizika spojená se způsobem života dětí a mládeže ve věku od 11 do 18 let zejména z Rokycan a okolí. Umožnit mládeži lépe se orientovat v jejich sociálním prostředí a řešit problémy, efektivně zde trávit volný čas. S mládeží pracují lidé, kteří jsou proškoleni, a umějí citlivě reagovat na krachy prvních lásek klientů. Jejich snahou je odradit je od nebezpečných radovánek, které je v tomto kritickém období čekají, a přiučit je dobrému životu.

Za nejpodstatnější považuji prevenci primární. Z mého pohledu je jednodušší, efektivnější a pro společnost prospěšnější rizikovému chování mládeže předcházet než ho následně „léčit“. Je důležité mládeži poskytnout tolik v tomto věku potřebné zázemí především v podobě správně fungující rodiny. Poskytnout mladé osobnosti dobré vzory v rodině, škole, volnočasových zařízeních, z kterých by si vytvořila vhodné normy chování a kvalitní hodnotový systém. Je třeba věnovat mládeži čas, poskytnout jí kvalitní volnočasové aktivity a podporovat ochranné faktory sociálně patologických jevů. Za takové faktory lze označit schopnost vyrovnání se s negativními zkušenostmi, sebeúcta a sebedůvěra, pozitivní perspektivy a možnosti pro budoucnost, zapojení se do „pozitivní“ skupiny vrstevníků, otevřená komunikace, neautoritativní podpora dospívajícího, spolupracující, pozitivní vzory, příležitost pro kreativitu mládeže apod.). Tyto faktory velkou měrou poskytují právě nízkoprahová centra, která jsou jednou z možností primární prevence.

II. Praktická část

6. Popis výzkumného vzorku

Mým výzkumným vzorkem je mládež ve věkové kategorii, která se nazývá adolescence. Dospívající se odpoutává od rodiny, od světa nadřazených dospělých. Postupně navazuje nové vztahy, zakládá rodinu a samostatně se prosazuje v životě. Je to důležité stadium v životě jedince. Na rozdíl od dětství si mládež buduje svoji subkulturu (móda, hudba, pravidla komunikace aj.)

Období adolescence je charakterizováno jako období plné zvrátů a krizí. Je to citlivé období, v kterém dochází ke změnám biologickým, fyzickým i psychickým. Jedinec často neví, co si sám se sebou počít. Je zmatený a ovlivnitelný. A tak právě toto období je zcela „ideální“ pro rozvoj tzv. rizikového a problémového chování. To je v zásadě dvojího druhu. Jedná se o **poškození zdraví** adolescentů (tělesného či duševního) - užívání drog (včetně alkoholu a kouření), sexuální rizikové chování (předčasné mateřství a rodičovství), poruchy příjmu potravy, sebevražedné chování aj. V druhém významu je rizikové a problémové chování adolescentů spjato s **ohrožením společnosti**, tj. negativním vlivem a újmou druhých lidí. Sem se nejvíce zařazuje páchaní trestné činnosti, agrese, násilí, šikana, týrání apod.²⁶

6.1. Stratifikace vývojového období mládeže

Období adolescence můžeme rozdělit do tří fází - časná, střední a pozdní adolescence.

Časná adolescence se v současné době datuje od deseti do třinácti let. V tomto období dominují změny biologické a fyzické. Zde adolescenti pohlavně dozrávají a začínají se zajímat o vrstevníky opačného pohlaví.²⁷ Je to období zvýšené emoční lability, posunů, nálad, období krizí a pocitových zvrátů. Toto období souvisí s hormonálními změnami a se zvýšenou mírou sebereflexe a vysokou potřebou sebehodnocení a srovnáváním se svými ideály. Emoční labilita není u každého stejná. Většinou se vyskytuje u jedinců,

²⁶ MACEK P., Adolescence, Praha: Portál 2003, s. 27 ISBN 80-7178-747

²⁷ MACEK P., Adolescence, Praha: Portál 2003, s. 45 ISBN 80-7178-747

kteří měli problémy již v dětství a pokračuje až do dospělosti.²⁸

Střední adolescence probíhá většinou od 14 do 16 let. V tomto období se adolescenti snaží odlišovat od svého okolí. Jinak se oblékají, preferují specifickou hudbu atd. Toto odlišné zaměření se pak spojuje v tom, co sociologický přístup k adolescenci charakterizuje jako specifický životní styl. V psychologickém smyslu je to období hledání vlastní identity. Dospívající v tomto věku mívá odlišné názory na módu – odlišně se obléká a často i chová. Tyto odlišnosti zvyšují jeho skupinovou příslušnost k vrstevníkům. Oproti období časně adolescence odeznívá náladovost a labilita. Naproti tomu přibývá silných prožitků. Zvláštní význam zde získávají emoce a city související s erotickou sférou života, estetické city a mravní citění.

Pozdní adolescence se datuje od 17 do 20 let (někteří autoři datují do 26). Je to nejaktivnější období z hlediska množství a náplně volného času. V tomto období vrcholí četnost řady aktivit.²⁹ Většina dospívajících v tomto období dokončuje své vzdělávání. Posiluje se sociální aspekt identity, potřeba někam patřit, na něčem se s druhými podílet. Adolescenti se zamýšlejí nad svou perspektivou, uvažují o budoucnosti a svých cílech.

²⁸MACEK P., Adolescence, Praha: Portál 2003, s. 60 ISBN 80-7178-747

²⁹VÁŽANSKÝ M., Základy pedagogiky volného času, Brno: Print-Typia 2001, s.30 ISBN 80-86384-00-4

7. Stanovení metod výzkumu

Pro svůj výzkum jsem použila jednu ze základních sociologických technik sběru šetření a tou je dotazník. Je to nejčastější výzkumná forma dotazník. Je tvořen určitým počtem písemně formulovaných otázek, které jsou pro všechny respondenty stejné a jsou předkládány na zvláštním formuláři. Údaje získáváme pomocí písemných škálových otázek.³⁰ Dotazníky byly anonymní, a respondenti do nich neuváděli svá osobní data, pouze do nich vpisovali základní data – věk a pohlaví. V dotazníku se nenacházejí dvojsmyslné výrazy. Snažila jsem se, aby otázky byly jasně formulované a respondent nemusel svou odpověď dlouze promýšlet.

7.1. Cíl výzkumu

Cílem mého výzkumu je porovnání dat, která se týkají hodnotového systému, volného času a zájmů bezproblémové mládeže střední školy a mládeže rizikové (asociální) – klientů nízkoprahových center, chci tím potvrdit či vyvrátit, zda mají či nemají tyto hodnoty a zájmy vliv na sociální vývoj a asociální chování mládeže.

Dále bych chtěla vlastní data porovnat s výsledky výzkumů, které proběhly v předchozích letech (jejich výsledky jsou součástí knihy P.Saka, Mládež na křižovatce) a zjistit posun hodnotového systému a zájmů dnešní mládeže.

7.1. Technika sběru dat , výběr vzorku a popis dotazníků

Pro praktickou část své bakalářské práce jsem si vybrala metodu dotazníku. Jsem přesvědčena, že tato metoda vyhovuje mému výzkumu nejlépe. Jedním z jejích největších kladů je to, že postihne velkou řadu respondentů.

Dotazníky jsem se rozhodla realizovat pomocí škálových otázek. Pro sestavování otázek jsem se nechala inspirovat dotazníky z knih V. Smékala Psychologie osobnosti, 1989 a výsledky výzkumu P.Saka Mládež na křižovatce, 2004.

³⁰ ZAPLETAL, L., JILČÍK T., Sociologie I., vybrané kapitoly ze základů sociologie a demografie, Brno: Bonny Press 2003, s.4

7.1.1. Výběr vzorku

Respondenty se mi stala mládež ve věku od 15 do 18 let. A to dvě rozdílné sociální skupiny. Bezproblémoví žáci Střední odborné školy ve Stříbře a klientela nízkoprahových center v Západočeském regionu, kterou tvoří riziková – asociální mládež.

Prvním vzorkem jsou bezproblémoví žáci Střední odborné školy ve Stříbře, a to žáci a žákyně 1.B, 2.B a 3.B. Dotazník č. 1 vyplnilo celkem 12 žáků a 54 žaček, dotazník č. 2 vyplnilo celkem 12 žáků a 57 žaček. Dotazníky žáci 1.B vyplňovali dle mých instrukcí za přítomnosti učitelky občanské nauky. Zbylé třídy ho vyplňovaly dle pokynů téže učitelky, která byla přítomna mému výkladu u vyplňování dotazníků v 1.B.

Druhým vzorkem jsou klienti z nízkoprahových center v Plzni, Rokycanech a Mariánských Lázních. Jsou to mladí lidé, kteří mají různé problémy ve škole, s patologickými závislostmi, jsou nezaměstnaní, pochází z dysfunkčních rodin. Jedná se o asociální mládež. Dotazník č.1 vyplnilo celkem 14 klientů, dotazník č.2 vyplnilo celkem 23 klientů. Dotazníky vyplňovali za přítomnosti koordinátorů příslušných center. I přes velkou snahu koordinátorů bylo velice těžké získat tyto mladé lidi ke spolupráci. Pokud se to koordinátorům podařilo, málokterý klient u jejich vypisování vydržel až do konce. Proto těchto dotazníků není mnoho.

7.1.1. Popis zaměření, struktury a významu dotazníku č. 1

Dotazník č.1 je zaměřen na zjištění vztahu mládeže k volnému času a jejich zájmů. Vzorkem je bezproblémová mládež na střední škole ve Stříbře a riziková mládež, kterou tvoří klienti nízkoprahových center v Západočeském regionu. Celkem vyplnilo dotazník 80 osob, z toho 18 chlapců a 62 dívek. Z řad středoškolské bezproblémové mládeže jich bylo 66 a riziková mládež jich vyplnila celkem 14.

Úkolem dotazovaných osob bylo v dotazníku č.1 zaznamenat v prvním sloupci kolik hodin věnují každé z uvedených činností v dotazníku za týden. Druhým úkolem bylo zaznamenat v druhém sloupci kolik hodin by uvedeným činnostem v dotazníku

věnovali, pokud by to záleželo pouze na svého volbě a mohly se svým časem nakládat zcela dle svého uvážení, aniž by někomu uškodily. Pokud by nějaká činnost v dotazníku chyběla, mohly ji dopsat do prázdných kolonek.

Výsledky dotazníku, který je jako příloha č.1 za textem, by měly potvrdit či vyvrátit tvrzení, zda má způsob trávení volného času a zájmy vliv na pozdější sociální vývoj mládeže a její asociální chování.

7.1.2. Popis zaměření, struktura a význam dotazníku č. 2

Dotazník č.2 vyplnilo celkem 92 respondentů z řad mládeže ve věku od 15 do 18 let. Vyplňovaly jej dvě odlišné sociální skupiny. První skupinu tvořila bezproblémová mládež Střední odborné školy ve Stříbře a druhou skupinu riziková – asociální mládež, která je klienty nízkoprahových center v Plzni, Rokycanech a Mariánských Lázních. Celkový počet respondentů činil z řad chlapců 19, počet dívek činil 73. Počet vyplněných dotazníků z řad rizikové – asociální mládeže činil celkem 23 a počet vyplněných dotazníků z řad bezproblémové středoškolské mládeže činil 69.

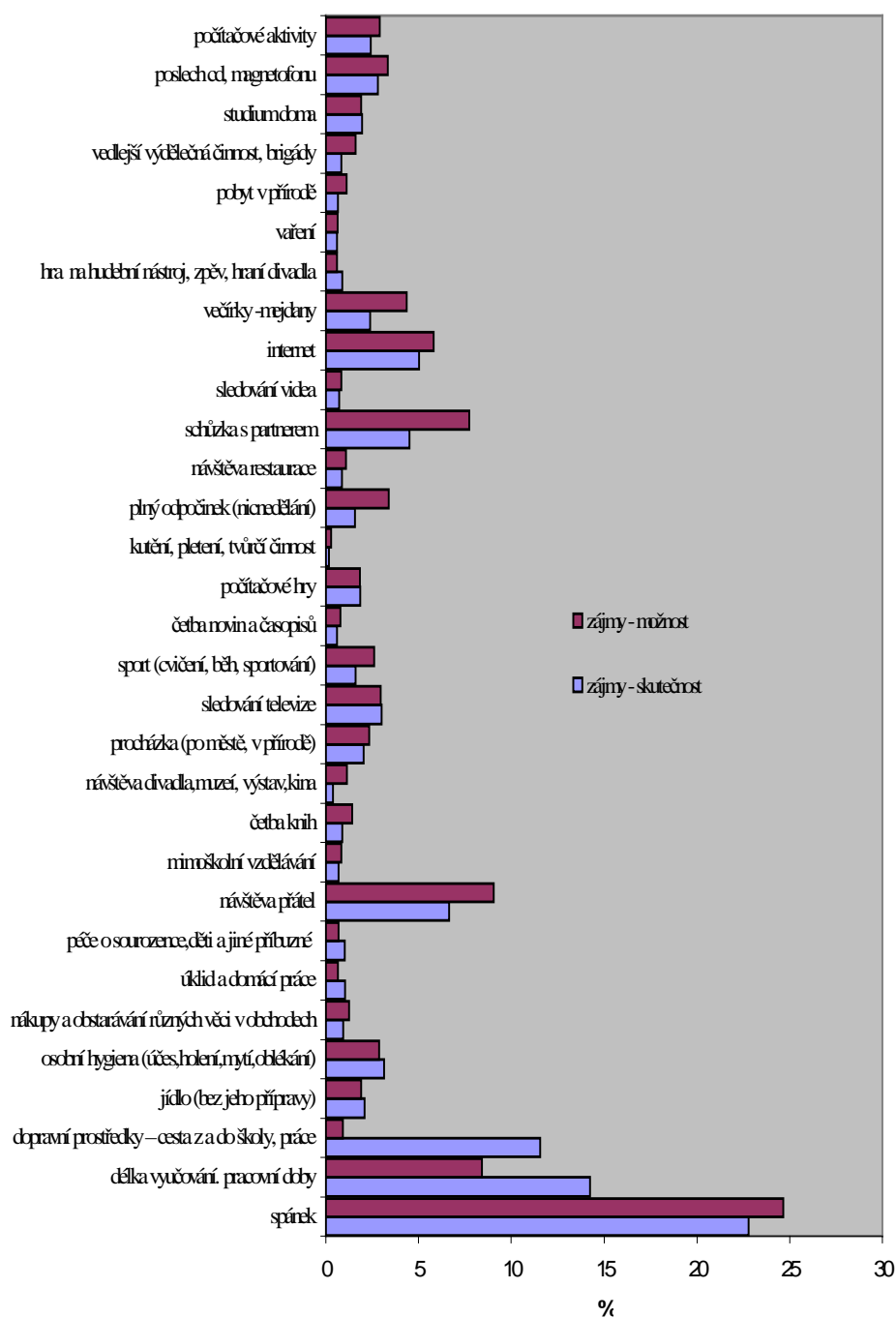
Mládež dostala dotazník s vybranými hodnotami, o které lidé nejčastěji ve svém životě usilují. Mohli, pokud by jim nějaká hodnota nevyhovovala ji škrtnout a nahradit jinou. Dále přidat hodnoty, které v něm nejsou uvedeny, jestliže je považují za důležité. Poté podtrhnout 10 hodnot, které považují za nejdůležitější a které touží ve svém životě uskutečnit. Poté je seřadit tak, že napíše číslo 10 u hodnoty, která je pro ně nejdůležitější až po 1 u hodnoty, která je pro ně z těch, které vybrali, nejméně důležitá.

Tento dotazník, který je přílohou č. 2 za textem,¹ je zaměřen na zjištění hodnotového systému dnešní mládeže. Jeho výsledky by nám měly odpovědět na otázku, zda má či nemá hodnotový systém vliv na sociální vývoj mládeže a její rizikové – asociální chování.

8. Výsledky výzkumu

8.1. Interpretace a analýza dotazníku č.1 dle respondentů

Graf č.1 Zájmy středškolské mládeže

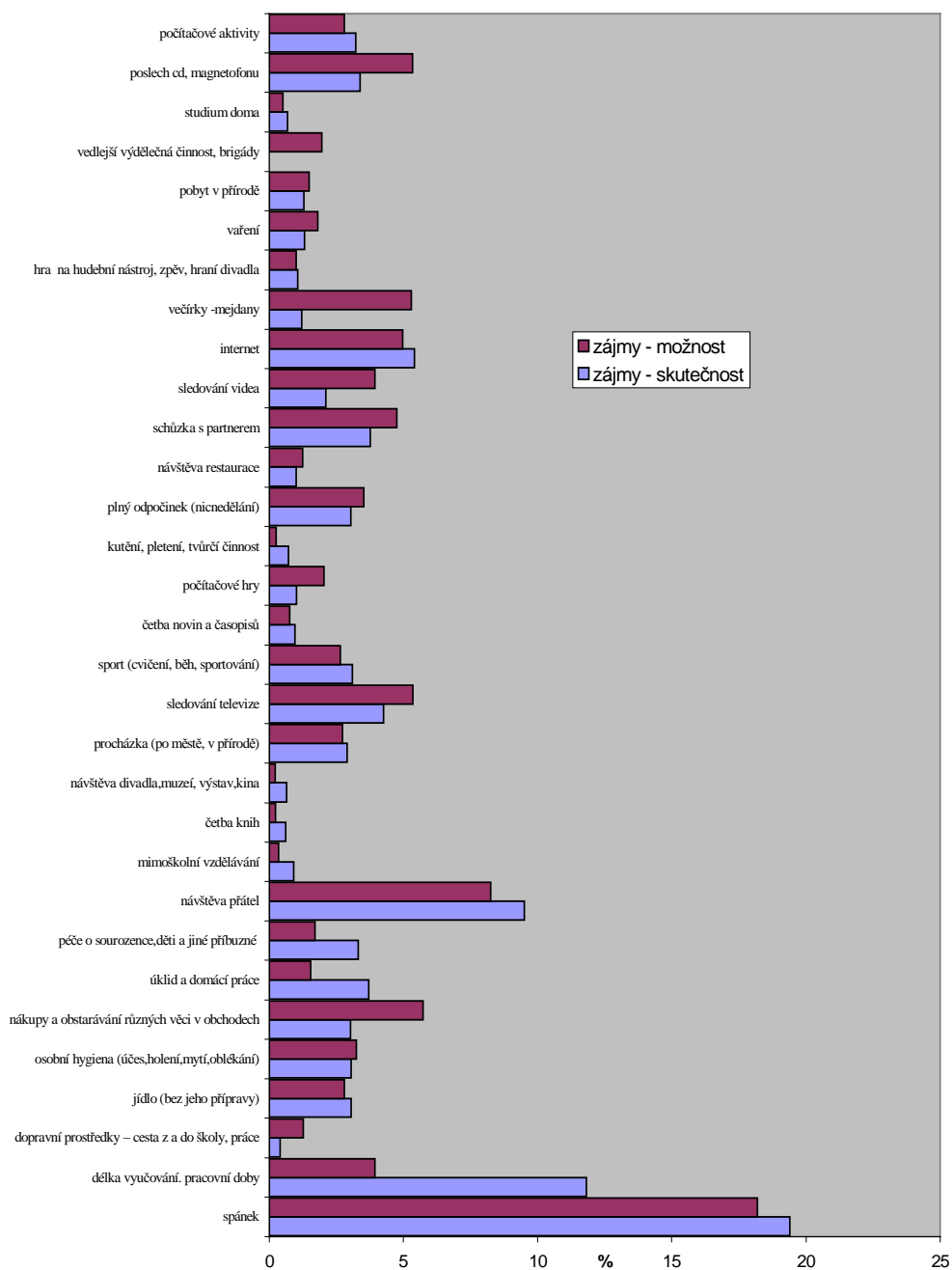
Modře označené hodnoty v grafu č.1 nám ukazují kolik času středoškolská mládež tráví vybranými činnostmi a zájmy. Zcela přirozeně se na prvních dvou místech objevil spánek a délka vyučování, které jsou nejvíce trávenými činnostmi středoškolské mládeže během týdne. Další příčku obsadila cesta dopravními prostředky do školy a ze školy. Je to zcela jistě tím, že mnozí ze studentů střední školy ve Stříbře do školy dojíždí z různých měst v západních Čechách. Dalšími třemi zájmy, kterými mládež vyplňuje největší část svého volného času během týdne jsou přátelé, internet a schůzky s partnerem.

Mezi čtyři nejméně oblíbené a časově nejméně vykonávané činnosti během týdne patří kutění, pletení, tvůrčí činnost, návštěva divadla, muzeí, výstav a kin, vaření a pobyt v přírodě.

Červeně označené hodnoty v grafu č. 1 nám ukazují kolik času by středoškolská mládež trávila vybranými činnostmi a zájmy , kdyby měla možnost se svým volným časem nakládat dle svého uvážení. Na první pozici se taktéž umístil spánek a jeho hodnota o pár procent stoupla. Dále by mládež nejvíce svého času trávila s přáteli. Třetí činností je délka vyučování, kterou by chtěli trávit téměř o třetinu méně času než skutečně tráví. Čtvrtým, nejvíce frekventovaným zájmem ve volném čase, by dle grafu č.2 byl internet a v těsném závěsu na páté pozici mejdany.

Na nejnižších čtyřech příčkách se umístily kutění, pletení, tvůrčí, činnost, návštěva divadla, muzeí, výstav a kin, vaření a hra na hudební nástroj, zpěv, hraní divadla.

Graf č. 2 Zájmy rizikové mládeže

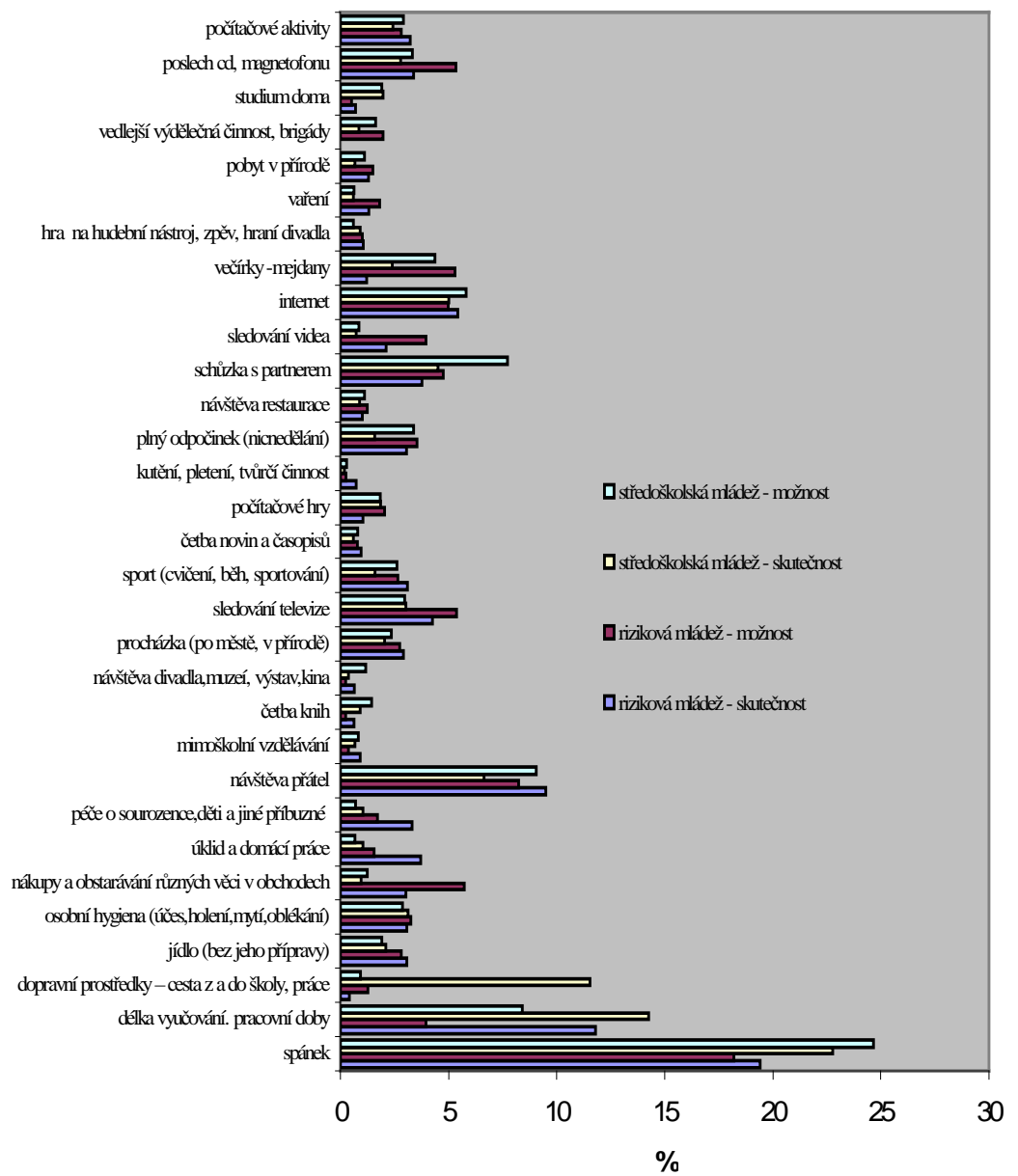
Modře označené hodnoty v grafu nám ukazují, kolik času riziková mládež tráví vybranými činnostmi a zájmy během týdne. Na prvních dvou místech je zcela přirozeně spánek a délka vyučování. Na dalších třech nejvyšších příčkách zájmů, kterými mládež vyplňuje největší část svého volného času během týdne, je čas trávený s přáteli, užívání internetu a sledování televize.

Mezi čtyři nejméně oblíbené a časově nejméně využívané činnosti během týdne řadí vedlejší výtěžnou činnost, dopravní prostředky, četbu a návštěvu divadla, muzeí, výstav a kin.

Červeně označené hodnoty v grafu č. 1 nám ukazují, kolik času by riziková mládež trávila vybranými činnostmi a zájmy, kdyby měla možnost se svým časem nakládat dle svého. Na první pozici se taktéž umístil spánek, jeho hodnota o několik procent klesla. Dále by mládež nejvíce svého času trávila s přáteli. Třetí nejvíce jmenovanou by byly nákupy a obstarávání různých věcí v obchodech, čtvrtou je sledování televize a pátým zájmem by byl poslech cd a magnetofonu.

Na nejnižších čtyřech příčkách se umístily: návštěva divadla, muzeí, výstav a kin, četba, kutění, pletení, tvůrčí, činnost a mimoškolní vzdělávání.

Graf č. 3 Porovnání zájmů rizikové a středoškolské mládeže

Dvěma nejvíce vykonávanými činnostmi obou skupin respondentů jsou spánek a délka vyučování. To částečně plyne i z věku dotazovaných, kdy dle výzkumů P. Saka tato věková skupina spí nejvíce. Ve starších věkových skupinách počet hodin trávených spánkem klesá. Totéž platí i o množství času stráveném ve školní lavici. Je to tím, že většina mladých lidí po povinné školní docházce ve studiu pokračuje. Ze studia vychází i vysoké procento u činnosti - dopravní prostředky, které souvisí s dojížděním na střední školy či učiliště. K analýze ostatních činností a zájmů použiji faktorovou analýzu dle P.Saka, která umožňuje nalézt seskupení spolu souvisejících proměnných.

Zájmy a činnosti můžeme rozřadit dle faktorů do orientace, kulturní, sportovní, extrovertní, manuální, introvertně-konzumní, vzdělávací a poslední složku budu nazývat základní.

Do základní skupiny denních činností jsem zařadila základní potřeby - spánek, hygienu, jídlo a zájem nákupy. Kulturní orientace zahrnuje návštěvy divadel, kin, muzeí, četbu a hru na hudební nástroj. Extrovertní orientace zahrnuje návštěvu přátel, schůzky s partnerem, večírky - mejdany a návštěvy restaurací. Manuální orientace zahrnuje kutění, pletení, tvůrčí činnost, vaření, péče o sourozence a vedlejší výdělečnou činnost. Sportovní orientace jsou sport, hra na počítači, domácí práce, procházka městem a pobyt v přírodě. Introvertně-konzumní jsou nicnedělání, sledování televize, sledování videa, četba časopisů a novin a poslech cd, magnetofonu. Studijní orientace zahrnuje délku vyučování, mimoškolní vzdělávání, internet, studium doma a počítačové aktivity.

Z porovnání výsledků činností a zájmů (grafu č. 3), kterými skupiny respondentů tráví svůj čas během týdne vidíme, že je středoškolská mládež aktivnější ve vzdělávací a extrovertní orientaci. U zájmů týkajících se vzdělání je to především u délky vyučování a studia doma. Rozdíl v extrovertní orientaci je především u zájmu večírky – mejdany, který je u SŠ mládeže vyšší než u mládeže rizikové, naopak je tomu u zájmu návštěva přátel. Oproti tomu jsem zaznamenala u rizikové mládeže mnohem větší hodnoty u introvertně-konzumní orientace. Těmito hodnotami jsou sledování televize a videa a hodnota nicnedělání, u posledních dvou je rozdíl výrazný.

Obě skupiny respondentů mají nízké hodnoty u kulturní orientace. Přesto lze říci, že středoškolská mládež se této oblasti věnuje o něco více než mládež riziková, a to

především četbě knih a návštěvě muzeí, divadel a kin. U manuální orientace je tomu naopak. Riziková mládež se více věnuje kutění, pletení a tvůrčí činnosti, častěji pečuje o své sourozence a věnuje se vaření. Dvěma zájmy této orientace, kterým se SŠ mládež věnuje více než riziková jsou počítačové hry a vedlejší výdělečná činnost. Co se týče sportovní orientace je v trávení času těmito zájmy aktivnější riziková mládež a to ve sportu, pobytu v přírodě, procházkách i úklidu a domácích pracích.

O zájmech a činnostech, kterými by skupiny respondentů nejraději trávili svůj čas během týdne graf č.3 dává následující zjištění: Pokud porovnáme základní skupinu činností zjistíme, že riziková mládež by oproti středoškolské trávila mnohem více času nákupy a obstaráváním různých věcí v obchodech a jídlem. Naproti tomu mládež středoškolská by více času věnovala spánku.

I ve vzdělávací orientaci (graf č.3) je markantní rozdíl mezi mládeží středoškolskou a rizikovou ve vzdělávací orientaci. Téměř ve všech činnostech a zájmech vévodí středoškolská mládež - v délce vyučování, studiu doma, mimoškolním vzdělávání a užívání internetu. Rozdíl v extrovertní orientaci je především u hodnoty schůzka s partnerem, která je u SŠ mládeže mnohem vyšší než u mládeže rizikové. Množství času u zájmu večírky – mejdany je o něco vyšší u mládeže rizikové, což je zcela obráceně v porovnání s tím, jak svůj čas skutečně obě skupiny respondentů tráví.

I v tomto srovnání je citelný rozdíl u orientace introvertně-konzumní. Zde opět procentuálně vede riziková mládež, která by svůj čas trávila oproti mládeži středoškolské mnohem více sledováním televize, videa, poslechem cd a magnetofonu.

Při porovnání kulturní orientace je viditelné zvýšení času středoškolské mládeže, která by chtěla trávit zájmy jako je četba knih a návštěva muzeí, divadel a kin. Riziková mládež je v tomto ohledu spíše pasivní. U manuální orientace je tomu naopak. Riziková mládež častěji pečuje o své sourozence a věnuje se vaření. Obě skupiny respondentů mají zájem o vedlejší výdělečnou činnost a počítačové aktivity. U sportovní orientace se množství času, kterým tyto zájmy skutečně tráví vyrovnal. Více času by nadále trávila riziková mládež úklidem, domácími pracemi (procentuálně tato hodnota velmi klesla) a vařením.

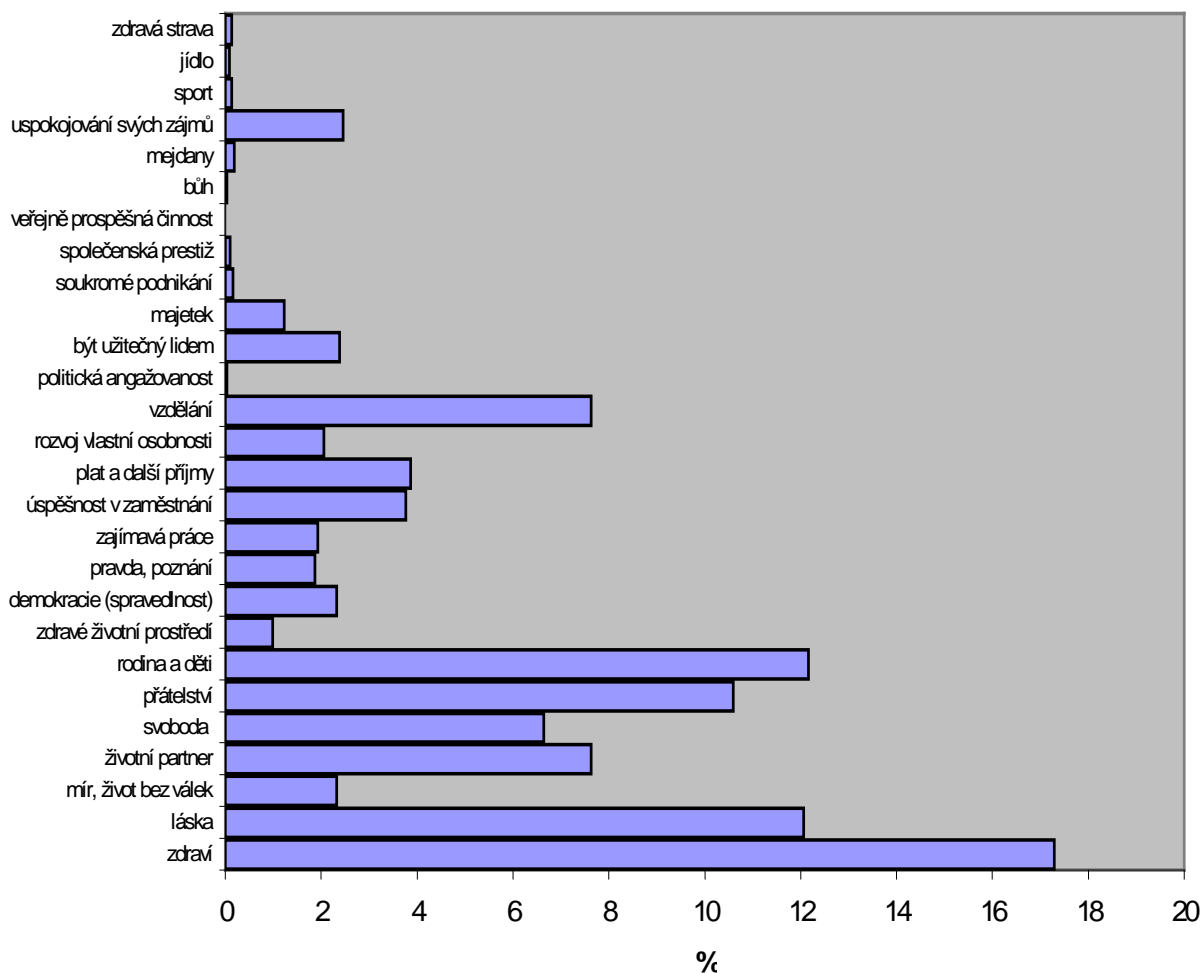
8.1.1 Dílčí závěr

Z grafu č.3 je viditelný rozdíl mezi jednotlivými orientacemi středoškolské a rizikové mládeže. Zvláště v orientaci vzdělávací, kulturní a introvertně – konzumní. Právě v poslední jmenované vidím pojitko v asociálním chování mládeže. Konzumní styl života, polehávání u videa a televize, která je plná nekvalitních pořadů a filmů v kterých je mnoho násilí není zrovna nejlepší způsob trávení volného času. Je to jen nejjednodušší a nejdostupnější využití času, kterým vyplňuje riziková mládež velké procento svého volného času, který jinak tráví nicneděláním.

Zajímavostí je pro mne velké procento času tráveného rizikovou mládeží zájmy, které patří do manuální orientace - vaření a péči o sourozence. A také částečně s těmito zájmy související zájem ze sportovní orientace – úklid a domácí práce. Nejdříve se mi tyto zájmy zdály jako prospěšné a kladné. Ale po zamyšlení jsem došla k názoru, že prvotní dojem nesdílím. Myslím si, že tyto zájmy v procentech, které riziková mládež uvádí jsou spíše negativem. Mládež, která se má v tomto období věnovat především svému rozvoji a vzdělání mnohdy přebírá práci svých rodičů. A tak místo toho, aby tak jako středoškolská mládež svůj čas věnovala zájmům obsaženým ve vzdělávací orientaci – studiu doma, mimoškolním vzděláváním ajn., přebírají povinnosti rodičů. Důvodem může být jejich zaměstnanost. Já se ale domnívám, že je to spíše tím, že nefungují jak mají či na domácnost a výchovu z mnoha důvodů nestačí. Je nutno říci, že to řadě z nich přijde zcela přirozené, což dokazuje dodatek 16tileté dívky z řad klientů nízkoprohového centra, který mi vepsala nakonec dotazníku, cituji:“ O víkendu musím vařit, uklízím každý den, peru prádlo, starám se o svého psa a dělám prostě všechno, co musí dělat každá ženská, povinnosti musí být, chodím si na diskotéky, ráda se z každým bavím a seznamuji se s novými lidmi. Ráda bych si našla dobrého kluka, slušného, který nehulí, nefetuje je slušnej a ví jak se chovat k lidem.“

8.2. Interpretace a analýza dotazníku č. 2 dle skupiny respondentů

Graf č. 1 Hodnoty středoškolské mládeže

Výsledky hodnotového systému středoškolské mládeže jsou součástí grafu č.1. Nejdůležitější čtyři hodnoty tvoří zdraví, rodina a děti, láska a vzdělání.

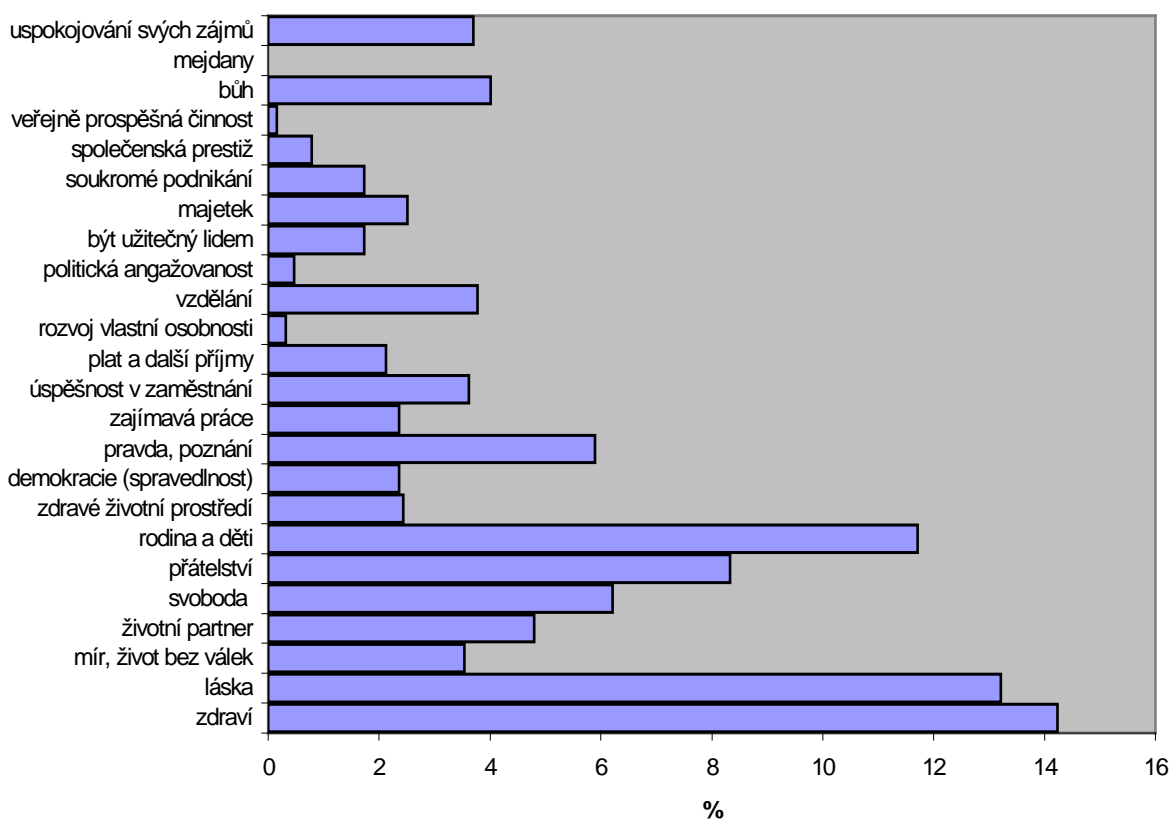
Zdraví je základem všeho, bez zdraví nemají ostatní hodnoty svůj význam a tak je zcela jistě velmi dobře, že obsadilo první příčku v hodnotovém systému. *Láska* je dle P.Saka v tomto věku jednou z nejdůležitějších. Tato hodnota a mezilidský vztah je nejsilnějším pojítkem mezi jedincem a druhým člověkem a mezi individuem a společností. Další je naturistická hodnota *rodina a děti*. Je to dle P.Saka tradiční hodnota české společnosti a

to ve všech sociálních skupinách a vrstvách. Na další příčce se umístila hodnota *vzdělání*. Patří k hodnotám vnitřně strukturovaným. Má instrumentální, účelovou složku, kdy je vzdělání prostředkem k dosažení kvalifikace pro výkon určitého zaměstnání, společenské prestiže, peněz apod. Proces vzdělávání je prostředkem k dosažení cíle být vzdělaný.

Mezi 3 nejméně důležité hodnoty, které neuvádí ve svém dotazníku téměř žádný respondent z řad středoškolské mládeže patří *veřejně prospěšná práce*, *politická angažovanost* a *bůh* (hodnoty jídlo, zdravá strava a sport, jsem do závěrečného shrnutí nezařadila, neboť se objevily v dotazníku vždy pouze u jednoho z respondentů jako hodnoty doplňující).

Na poslední pozici se umístila hodnota *veřejně prospěšná práce*. Dle P.Saka je to hodnota spojená s minulým režimem, kdy byly práce pod tímto označením často vynucené a byly důkazem politické angažovanosti. Dnes si pod tím většina představí jednu ze sankcí společnosti za prokázané protiprávní chování. Předposlední místo zaujala hodnota *politická angažovanost*. Je zde vidět nezájem mladých lidí o politickou situaci ve státě. Třetí nejnižší pozici zaujala na žebříčku hodnota *bůh*.

Graf č. 2 Hodnoty rizikové mládeže

Výsledky hodnotového systému rizikové mládeže jsou vyobrazeny v grafu č. 2. Mezi čtyři nejdůležitější hodnoty respondenti řadí *zdraví, lásku, rodinu a děti a přátelství*.

První tři hodnoty byly již popsány u grafu č. 1. Čtvrtou nejvyšší hodnotou u rizikové mládeže je *přátelství*. Je to opět hodnota, která je spojena s mezilidskými vztahy. V mnohých publikacích se uvádí, že právě pro rizikovou mládež mají přátelé vyšší význam než pro mládež bezproblémovou.

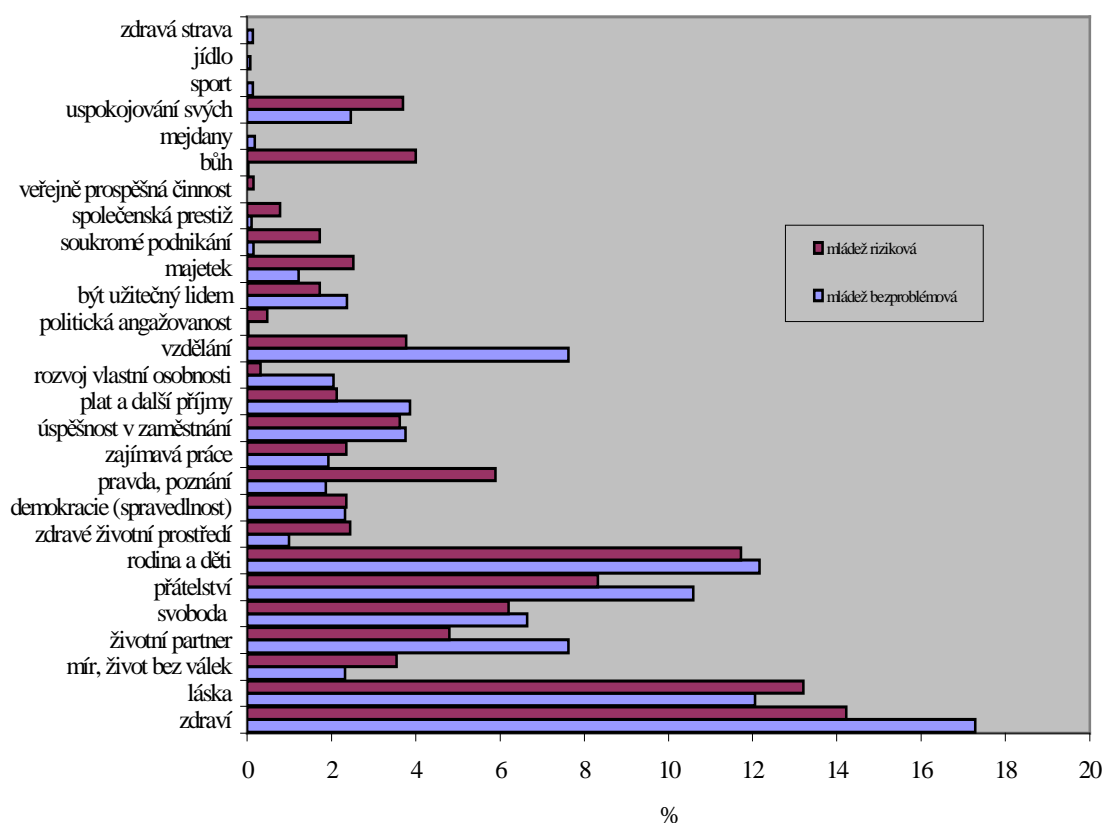
Mezi 3 nejméně důležité hodnoty řadí *veřejně prospěšnou činnost, rozvoj vlastní osobnosti a politickou angažovanost* (hodnotu *mejdany* jsem do závěrečného shrnutí nezařadila, neboť se objevila v dotazníku pouze u jednoho z respondentů jako hodnoty doplňující).

Hodnota *veřejně prospěšná činnost a politická angažovanost* jsou popsány u grafu č.1. Hodnota *rozvoj vlastní osobnosti* vede k určité kvalitě životního způsobu a je velice

významná pro oblast kulturní, duchovní, vědeckou a ekonomickou. Je to dle P. Saka hodnota, která patří k motorům vývoje lidské civilizace.

8.2.1. Dílčí závěr

Graf č. 3 Porovnání hodnot středoškolské a rizikové mládeže

Ve třech nejvyšších hodnotách se respondenti v zásadě shodli, obě skupiny řadí na první místo *zdraví*, bez kterého by ostatní hodnoty neměly smysl. Druhé místo tvoří *rodina a děti*. Význam této hodnoty oproti předchozím letům výrazně vzrostl. Dle výzkumu P. Saka z roku 2002 tato hodnota zaujímalala až deváté místo. Třetí místo obsadila hodnota *láska*, která je právě pro tuto věkovou skupinu mládeže 15-18 let na předním místě v žebříčku hodnot typická. V pozdějším věku dle výzkumu důležitost této hodnoty klesá. Dále se obě skupiny v zásadě shodli na dalších předních pozicích hodno, a to *přátelství*, *životní partner* a *svoboda*.

Naproti tomu čtvrtá hodnota je v každé sociální skupině zcela jiná a dle grafu je markantní rozdílný názor na důležitost hodnoty *vzdělání* a dále hodnoty *rozvoj vlastní osobnosti*, která se vzděláním blízce souvisí. Hodnota *vzdělání* je v žebříčku u SŠ mládeže právě na čtvrtém místě a u rizikové mládeže až na devátém. Další výrazný rozdíl jsem zaznamenala i na dalších pozicích. Zatímco *pravda a poznání* se v žebříčku hodnot rizikové mládeže objevuje na šestém. místě, u SŠ mládeže se do prvních deseti neprosadila. Další rozdíly je také vidět mezi hodnotami *zaměstnání, plat a další příjmy, úspěch v zaměstnání* či *rozvoj vlastní osobnosti*, které zaujímají v žebříčku u středoškolské mládeže vysoké pozice a u rizikové mládeže spodní příčky. Oproti tomu hodnoty *soukromé podnikání a majetek* jsou u rizikové skupiny vyšší než u středoškolské mládeže. Je zvláštní, že ani v jedné ze skupin respondentů se nijak výrazně neumístila hodnota *mír, život bez válek*, která ve výzkumu P. Saka z roku 2002 obsadila v celkovém pořadí u respondentů ve stejné věkové skupině 15-18 let místo čtvrté. Taktéž je na tom hodnota *demokracie a zdravé životní prostředí*, které se ve výzkumu P. Saka z roku 2002 umístili na šesté a sedmé příčce hodnotového systému a u oslovených respondentů obou skupin se nijak výrazně neumístily.

Velice zajímavá je pozice hodnoty *bůh* dle skupiny respondentů (grafu č.3). U středoškolské mládeže se tato hodnota ve vyplněných dotaznících téměř neobjevila. Taktéž je tomu i u výzkumu P. Saka, kde pozice *bůh* obsadila předposlední příčku. Podle mého názoru má na pozici této hodnoty vliv rodina a také nízkoprahová centra, kterých je riziková mládež klienty. Tato centra v případě mého výzkumu např. Diakonie Rokycany, jsou často pod záštitou různých církví, jejichž členové k mládeži často hovoří, a tak se s tímto tématem střetávají častěji než středoškolská mládež.

Výsledky grafu ukázaly, že největší důležitost v životě obou skupin respondentů má *zdraví*. Dále to, že pro obě skupiny respondentů jsou důležité naturistické hodnoty *rodina a děti a láska*. To je velice příjemné zjištění. Zvláště u hodnoty *rodina a děti*, která se ve srovnání s výzkumy v roce 2002 z deváté příčky dostala u středoškolské mládeže na pozici 2. a u rizikové mládeže na pozici 3. Na druhou stranu vidím právě v těchto nejvyšších hodnotách ukrytý základ špatného sociálního vývoje. Dle mého názoru tam, kde je touha po dobře fungující rodině a zůstává pouze u touhy, rodina neplní své základní funkce, rodiče jsou alkoholici, gambleři, o své děti se nezajímají, zanedbávají je, ať po stránce ekonomické či citové. Je velká pravděpodobnost

identifikace s tímto stylem života a ztráty naděje, že já budu mít skvělou rodinu a děti. Často jsou tyto vzory a zklamání počátkem anormativního chování mladé osobnosti.

Výsledky v grafu dále vykazaly markantní rozdíly mezi dvěma skupinami respondentů především v důležitosti *vzdělání, rozvoje vlastní osobnosti, platu, prospěšnosti své profese, soukromém podnikání a majetku*. Pro klienty nízkoprahových středisek má větší význam *majetek a soukromé podnikání* (materiální zabezpečení), které je bez přímé souvislosti s jeho získání pro mládež středoškolskou má větší význam *vzdělání, rozvoj vlastní osobnosti a úspěch v zaměstnání*, bez kterých by nedosáhli přijatelného platu a příjmů. Právě *vzdělání* a další hodnoty jako je (např. *rozvoj vlastní osobnosti* , který s ním souvisí, jsou, dle mého názoru, také jednou z příčin, která má vliv na proces socializace mladého jedince. Mládež, která bere své vzdělání vážně a vidí v něm smysl a svou budoucnost, nemá sklony k negativním činnostem, které přinášejí nadstandardní čas např. k záškoláctví. Tento čas mladý člověk často vyplňuje nesprávným způsobem, jakým je např. návštěva restaurací a heren. Tato místa s sebou nesou špatné přátele a řadu patologických jevů jako jsou alkoholismus, gamblerství či toxikomanie.

Závěr

Z výsledků výzkumu je zřejmé, že zájmy a hodnoty mládeže mají vliv na jejich sociální vývoj a rizikové chování. V oblasti zájmů je markantní rozdíl zvláště v orientaci vzdělávací, kulturní a introvertně – konzumní. Právě v poslední jmenované vidím pojitko v asociálním chování mládeže. Konzumní styl života, nicnedělání, polehávání u videa a televize, která je plná nekvalitních pořadů a filmů, v kterých je mnoho násilí, není zrovna nejlepší způsob trávení volného času. Je to jen nejjednodušší a nejdostupnější využití času, kterým vyplňuje riziková mládež velké procento svého volného času.

Mezi nejfrekventovanější zájmy rizikové mládeže patří vaření a péče o sourozence. Tyto zájmy patří do skupiny manuální orientace. S nimi částečně souvisí zájmy z oblasti sportovní orientace – vaření a péče o sourozence. Myslím si, že tyto zájmy v procentech, které riziková mládež uvádí jsou spíše negativem. Mládež, která se má v tomto období věnovat především svému rozvoji a vzdělání mnohdy přebírá práci svých rodičů. A tak místo toho, aby tak jako středoškolská mládež svůj čas věnovala zájmům obsaženým ve vzdělávací orientaci – studiu doma, mimoškolním vzděláváním aj., věnuje ji domácím pracím. Důvodem může být jejich zaměstnanost. Já se ale domnívám, že je to spíše tím, že nefungují jak mají či na domácnost a výchovu z mnoha důvodů nestačí. Je nutno říci, že to řadě z nich přijde zcela přirozené.

Výsledky výzkumu ukázaly, že pro obě skupiny respondentů jsou důležité naturistické hodnoty *rodina a děti a láska*. To je velice příjemné zjištění. Zvláště u hodnoty *rodina a děti*, která ve srovnání s výzkumy v roce 2002 vysoce stoupla. Já se ale domnívám, že právě v těchto nejvyšších hodnotách je ukrytý základ špatného sociálního vývoje. Dle mého názoru tam, kde je touha po dobře fungující rodině a zůstává pouze u touhy - rodina neplní své základní funkce, rodiče jsou alkoholici, gambleři, o své děti se nezajímají a zanedbávají je (ať již po stránce ekonomické či citové). Zde existuje velké nebezpečí identifikace s tímto stylem života a ztráty naděje v budoucí vlastnictví skvělé rodiny a dětí. Často jsou tyto vzory a zklamání počátkem anormativního chování mladé osobnosti.

Výsledky dále vykazaly markantní rozdíly mezi dvěma skupinami respondentů

především v důležitosti *vzdělání, rozvoje vlastní osobnosti, platu, prospěšnosti své profese, soukromém podnikání a majetku*. Právě *vzdělání* a další hodnoty (jako je např. *rozvoj vlastní osobnosti*), který s ním souvisí jsou dle mého názoru také jednou z příčin, která má vliv na proces socializace mladého jedince. Mládež, která bere své vzdělání vážně a vidí v něm smysl a svou budoucnost, nemá sklony k negativním činnostem, které přináší nadstandardní čas (např. k záškoláctví) . Tento čas mladý člověk často vyplňuje nesprávným způsobem, jakým může být návštěva restaurací a heren. Tato místa sebou nesou špatné přátele a řadu patologických jevů jako jsou alkoholismus, gamblerství či toxikomanie.

Jedno mají zájmy, hodnoty a rizikové chování společné - faktor, který je může nejvíce ovlivnit, a tím je rodina. Ona má na výběr a rozvoj zájmů největší vliv. Rodina by měla mladého člověka naučit uznávat a dodržovat základní morální hodnoty a poskytnout mu do života návod na správný vztah a úctu k nim. Je to faktor, který může nejvíce ovlivnit a minimalizovat rizikové chování. Je nejdůležitější pro formování životního stylu a celkového vytváření osobnosti mladistvého. Dalšími neopomenutelnými faktory pro formování mladé osobnosti jsou škola, masmédiá a vrstevníci, kteří hrají důležitou roli především pro mládež asociální.

S faktory souvisí i prevence. Z mého pohledu je nejdůležitější prevence primární. Domnívám se, že je jednodušší, efektivnější a pro společnost prospěšnější rizikovému chování mládeže předcházet než ho následně „léčit“. Je důležité mládeži poskytnout tolik v tomto věku potřebné zázemí především v podobě správně fungující rodiny. Poskytnout mladé osobnosti dobré vzory v rodině ve škole a volnočasových zařízeních, z kterých by si vytvořila vhodné normy chování a kvalitní hodnotový systém. Je třeba věnovat mládeži čas, poskytnout jí kvalitní volnočasové aktivity a podporovat ochranné faktory sociálně patologických jevů. Za takové faktory lze označit schopnost vyrovnání se s negativními zkušenostmi, sebeúcta, sebedůvěra aj. Tyto ochranné faktory velkou měrou poskytují právě nízkoprahová centra, která jsou jednou z možností primární prevence. Ale jistě i řada dalších organizací a programů, které se mládeži intenzivně věnují a pomáhají jim kvalitně vyplňovat volný čas a pomáhat s řadou problémů, které sebou období dospívání nese. Těmto možnostem a jejich propojením s ostatními faktory, které mládež ve svém vývoji ovlivňuje bych se chtěla věnovat v další práci.

Resumé

V mé bakalářské práci s názvem „Hodnoty a zájmy mládeže a jejich vliv na asociální chování“, jsem se zabývala zájmy, hodnotami, rizikovým chováním a prevencí dnešní mladé osobnosti. Cílem bakalářské práce bylo zjistit zda má či nemá hodnotový systém a způsob trávení volného času vliv na pozdější rizikové chování mládeže a jaké faktory ovlivňují zájmy, hodnotový systém a rizikové chování mladé osobnosti. Dalším cílem bylo zjistit a popsat možnosti prevence rizikového chování mládeže, zejména pomocí nízkoprahových center. Práci je rozdělena na dvě části, a to na část teoretickou a část praktickou.

Část teoretická je rozdělena do čtyř kapitol, v kterých se snažím o vysvětlení základních pojmů. První kapitola se zabývá zájmy, jejich strukturou, funkcí a faktory, které dnešní mládež ovlivňují. V druhé kapitole vysvětluji pojem hodnota, přibližuji strukturu hodnot a faktory, které mládež ovlivňují. Ve třetí kapitole popisuji, co riziková mládež je, její dělení dle stupně rizika a podrobněji se zaměřuji na mládež asociální a faktory, které ji ovlivňují. Ve čtvrté části popisuji prevenci rizikového chování, podrobněji se zde věnuji nízkoprahovým centrům, jako jednomu z možných preventivních řešení těchto problémů.

V části praktické jsem provedla výzkum formou dotazníků. Jeho hlavním záměrem bylo po porovnání závěrečných dat, mládeže střední školy s výsledky dotazníků asociální mládeže z nízkoprahových center, potvrdit či vyvrátit tvrzení, zda má hodnotový systém mládeže a jejich zájmy vliv na rizikové chování.

Anotace

Barbora Petrašková. **Hodnoty a zájmy mládeže a jejich vliv na asociální chování** Brno, (Bakalářská práce). Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Fakulta humanitních studií, Institut mezioborových studií, 2009, 50 stran.

Tato práce je zaměřena na hodnoty a zájmy dnešní mládeže. Hlavním cílem práce je zjistit zda má či nemá právě hodnotový systém a způsob trávení volného času vliv na pozdější rizikové chování mládeže a jaké faktory ovlivňují zájmy, hodnotový systém a rizikové chování mládeže. Dalším cílem je zjistit a popsat možnosti prevence rizikového chování mládeže, zejména pomoc nízkoprahových center, s kterými jsem spolupracovala na své výzkumné části.

Klíčová slova

Definice pojmu hodnota, zájem, mládež, volný čas, rodina, vrstevníci, anormativní chování, disociální chování, asociální chování, antisociální chování, socializace, rizikové chování, prevence, nízkoprahová centra, kriminalita.

Annotation

Barbora Petrašková. **The Values and Interests over Teenagers and Their Influence for Asoial Behaviour**. Brno, (bachelor theses). Tomas Bata University in Zlín, Faculty of Humanities, Departement of Pedagogical Sciences/ Institute of Interbranch Studies, 2009, pages.

This work is focused to the values ant the interests and the high – riska behaviour of contemporary teenagers. The main aim of this work is to find out if the value – system and the way of spending free – time do infuence the later high – risk behaviour and what kind of factors do influence the interests, the value – system and the high – risk behaviour of teenagers. The next aim is the description of the possibilities of the prevention of the high – risk behaviour in particular the helps of low – treshold centres. I have been cooperated with my research.

Key words:

Definition of the concept of the value, interest, the teenagers, free – time, family, peers, the anormative behaviour, the dissocial behaviour, the asocial behaviour, the antisocial behaviour, the socialisation, the high – risk behaviour, the prevention, the low – treshold, the delinquency.

Seznam použité literatury a prameny

EYEROVI, R. a M.i, Jak naučit děti hodnotám, Praha: Portál 2000, s. ISBN 978-80-7367-275-1

HOFBAUER, B., Děti, mládež a volný čas, Praha: Portál 2004, s.99 ISBN 80-7178-927-5

HRADEČNÁ, M., a kolektiv, Vybrané problémy pedagogiky, Praha:Karlova univerzita, 1995, s.66 ISBN 80-784-015-

KRAUS, B.,POLÁČKOVÁ, V., et al., Člověk, prostředí a výchova, Brno: Paido 2001, s. 80, 153 ISBN 80-7315-004-2

KRAUS, B., Základy sociální pedagogiky, Praha: Portál 2008, ISBN 978-80- 7367-383-3

KUČEROVÁ, S., Člověk, hodnoty, výchova, Prešov: MananCon, 1996, s.45,67,72-73, 76 ISBN 80-85668-34-3

MATOUŠEK, O, KROFTOVÁ, A. Mládež a delikvence. Praha :Portál 1998, s. 45 ISBN 80-7178-226-2

MACEK P., Adolescence, Praha: Portál 2003, s.45, 60,90 ISBN 80-7178-747-7

MAZÁNKOVÁ, L., Typologie výchovných potíží, Brno: Bonny Press 2007, s.5-6,12

MÜHLPACHR, P., Kapitoly ze sociální patologie, Brno: Bonny Press 2003,s.15,18,

PÁVKOVÁ, J., HÁJEK, B., HOFBAUER, B., HRDLIČKOVÁ, V., PAVLÍKOVÁ, A., Pedagogika volného času, Praha: Studie Portál, 1999, s.97-103 ISBN 80-7178-295-8

SAK, P., Proměny české mládeže, Praha: Petrklíč, 2000, s.40 ISBN 80-7229-042-8

SAK, P., SAKOVÁ,K., Mládež na křižovatce, Svoboda Servis, 2004, ISBN 80-86320-33-2

SMÉKAL, V., Psychologie osobnosti, Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1989

VÁŽANSKÝ M., Základy pedagogiky volného času, Brno: Print-Typia 2001, s.30 ISBN 80-86384-00-4

VOCILKA, M., Náplň činnosti středisek výchovné péče pro děti a mládež 2.díl,Netradiční forma prevence poruch chování, Praha: Tech Market, 1997, s.14 ISBN 80-902134-8-0

ZAPLETAL, L., JILČÍK T., Sociologie I., vybrané kapitoly ze základů sociologie a deomografie, Brno: Bonny Press 2003, s.4

Sborníky:

Sborník referátů, Brno: IMS 2005

Internet:

www.encyklopedie.seznam

<http://cs.wikipedia.org/>

www.ymca.cz

[www. streetwork.cz](http://www.streetwork.cz)

<http://kotec-kotec.blogspot.com>

[www. rokycany.diakoniecce.cz](http://www.rokycany.diakoniecce.cz)

Seznam příloh:

Příloha č.1 - anonymní strukturovaný dotazník č.1 Využití času - zájmy

Příloha č. 2 – anonymní strukturovaný dotazník č.2 Hodnoty

Příloha 1

Dotazník hodnot

Předkládám Vám seznam vybraných hodnot, o něž lidé ve svém životě usilují. Pokud vám nějaká hodnota nevyhovuje můžete ji škrtnout a nahradit jinou. Můžete také přidat hodnoty, které zde nejsou uvedeny, jestliže je považujete za důležité. Poté podtrhněte 10 hodnot, které považujete za nejdůležitější a které toužíte uskutečnit ve svém životě. Potom je seřadte tak, že napíšete číslo 10 u hodnoty, která je pro vás nejdůležitější až po 1 u hodnoty, která je pro vás z těch které jste si vybral/a nejméně důležitá.

zdraví
láska
mír, život bez válek
uspokojování svých zájmů, koníčků
životní partner
svoboda
přátelství
rodina a děti
zdravé životní prostředí
demokracie (spravedlnost)
pravda, poznání
zajímavá práce

plat, další příjmy
úspěšnost v zaměstnání
rozvoj vlastní osobnosti
vzdělání
politická angažovanost
být užitečný druhým lidem
majetek
soukromé podnikání
společenská prestiž
veřejně prospěšná činnost
bůh

10

9

8

7

6

5

4

3

2

1

Příloha 2

Využití času – zájmy

Před vámi je soupis typických záležitostí, jimž lidé věnují svůj čas. Představte si 7 dní ze svého pracovního roku. Je to 168 hodin.

Zaznamenejte v prvním sloupci kolik hodin věnujete každé z činností uvedených v seznamu za týden. Představte si, že máte naprostou svobodu nakládat se svým časem dle uvážení, aniž by jste někomu škodili. **Do druhého sloupce uveďte ke každé položce kolik hodin byste věnovali každé z uvedených činností, pokud by to bylo jen na vás,** držte se reality např. jíst a spát se musí. Pokud v seznamu nějaká činnost chybí dopište ji do prázdných kolonek.

I.

II.

Spánek		
délka vyučování. pracovní doby		
dopravní prostředky – cesta z a do školy, práce		
jídlo (bez jeho přípravy)		
osobní hygiena (účes, holení, mytí, oblékání)		
nákupy a obstarávání různých věcí v obchodech		
úklid a domácí práce		
péče o sourozence, děti a jiné příbuzné (dozor, výchova, doprovod)		
návštěva přátel (navštěvování, styk s nimi- hovory osobně i telefonicky)		
mimoškolní vzdělávání (kursy, návštěva přednášek studium řečí atd.)		
četba knih		
návštěva divadla, muzeí, výstav, kina		
procházka (po městě, v přírodě)		
sledování televize		
sport (cvičení, běh, sportování)		
četba novin a časopisů		
počítačové hry		
kutění, pletení, tvůrčí činnost		
plný odpočinek (nicnedělání)		
návštěva restaurace		
schůzka s partnerem		
sledování videa		
internet		
večírky -mejdany		
hra na hudební nástroj, zpěv, hraní divadla		
vaření		
pobyt v přírodě		
vedlejší výdělečná činnost, brigády		
studium doma		
poslech cd, magnetofonu		
počítačové aktivity		
práce		
jiné		